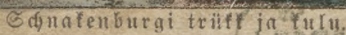

A.1629.

Sind 20 Kop.

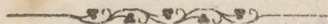
Eesti Üliõpilaste Seltsile
raamatu toimetaja

M. K. K.

He
24.

Maljajutud.

Esimene anne.

Tartus.

Schnakenburgi trükk ja kulu.
1888.

Benjuri poolest lubatud. — Tallinnas, 17. Detf. 1882.

23032

Jänese püüdes.

Mäanna Mihkel oli jõukas mees. Koht oli temal päris ja wõlgadest täieste waba; maad hästi haritud ja kandsiwad kauniste wilja. Karjamaal kõndisiwad lihawad lehmad ja rammused härjad ja hobused hirnusiwad koplis mis rõõm kuuldes. Salwed seisiwad wilja täis ja ägasiwad all, kui uut juurde toodi. Hooned oliwad toredad ja nägusad, nii et wõeras Mäanna talu ennem koolimaja kui taluhoone arwas olemat. Tga eemalt inimene pidas seda nähes Mäanna peremeeft ütlemata õnnelikuks, kaetfes sagedaste tema etu järke. Aga kes lähemal asusiwad, teadsiwad väga hästi, et Mihkli põli mitte kaetsemise wäärt ei olnud.

Mis tall siis puudus? Kas nägus naesufe, kes ta maja weel paremini korras pidada oleks wõinud? Ei Mihkil oli mitu aastat juba silmaterat kodu, kellega ta ütle-

peal käresegi, kui see aqa filma puutus. Ja püssirohtu, haawleid, tongisid, ülepea kõiki, mis püssilaskumiseks tarwis, oli Mihklil nagu mõnel kaupmehel.

Tohoo sõge! Ikka kirjumaks lugu lähab. Wõi ei osanud Mihkel püssi lasta? Oli ta ehk niisugune argpüks, et ta püssi lastes ära minestas nagu Vinnu mõisa kütt?

Ei, ei, sõber! Mihkel lastis paremini märki kui kümme kapsta wahti ühte kofku. Saja sammuga pealt sihtis ta sease furnuks mis wütsatas, ja hunt tänas õnne kui putkama sai, enne kui Mihkel teda filmas. Suurtükilegi pani Mihkel sellesama südamega tule augu peale nagu metsmees noole wibupüssi peale ja kui maailm-kära kas käis, naeris Mihkel. Nii wäha tundis ta tuleriistaga lastes hirmu. Tema oli parem kütt kui kolme kihelkonna hurda oma nifud ühte kofku. Mõne aasta eest Soomest soola tuues jäi ta tüfiks ajaks sinna ja õppis seal siis küttimeise ameti nii selgeks. Seal tap siis ka oma kaherauaga püssid ja laengute lastu tõi.

Nus mõistatus mõistatuse peale. See lähab liiaks. Ega siis Mihkel wiimaks sedasama laadi mees olnud nagu mõni 25 aastast üle astunud neiuks, kes kosilast ilma-

aegu oodates igawuse pärast kassa ja koeri hakkab armastama, otsegu tahaks ta neist eneselle oodetawat kaswatada? Ega Mihkel ometi jäneseid ja rebasid nii ei armastanud, et ta neil kellegil elu ei täidunud võtta, nii palju kui nad ka kahju tegiwad?

Taga paremaks! Mihkel ei sallinud neid silma otsaski. Oleskiwad jäneseid ja rebasid tema käes olnud, kõik, kõik oleks ta wardasse ajanud, tule peale pannud ja nii kaua kõrwetanud kunni neist muud enam järele ei oleks jäänud kui tuhk ja põrm. Aga seep see oli. Ei nad olnud Mihkli käes. Küll oleks ta nad kätte saanud, kui ja seda oleks — tohtinud. Rebasid ja jäneseid lõiwad tema nina all nipsu ja tema pidi — pealt waatama. Väks asi liiaks, wõis nende järele jooksta ja käsi plaksutades neid eemalle sõhitada.

Oleks tema piitsa kätte wõtnud ja sellega jäneseid ning rebasid taga kupaatanud, ei ta käsi wist poleks hästi käinud. Sest waata, jänestel ja rebastel oli suur warjaja ja sõber, ja see oli Metsawahi Mart. Tema walwas selle üle, et tema kaitsealustele kõige wähemarki wiga ei tehtud. Püssi ei tohtinud neile keegi näidata, ehk siis oleks tuli takus olnud ja lastja lastmist

kahjatsedes mõnda kuud kõrwatagust süganud. Seda kõik teadsiwad reinuwaderid ja argpüksid väga hästi, läfšiwad seda julgemaks ja tegiwad rohkem kurja. Aga kuna muidu maailmas kurjategija alati folkida saab, jookšiwad nad siiski nagu lambawargad ümber ja käšiwad nagu isandad, ilma kellegist hoolimata. Mart waatas pealt ja rõõmustas, et temal nii agarad alamad.

Männa Mihkel oli kõige enam reinuwaderitega ja argpüksidega kimbus. Tema õnnetuseks asus kurjategijate kaitseja üsna tema lähedal. Mitmed teised, kes kangelas elasiwad, paniwad parajat aega tähele ja andsiwad kurjategijatele, kui nende warjaja kangelas arwasiwad olewat, natuke tinasoola. Sa see kohutas neid ometigi, kui ka lühikeseks ajaks. Mihkel waene ei julgenud seda iialgi teha. Suhtus ka Mart ise kottu kangelas oma kaitsealusid waatamas käima, siis istusiwad tema naene ja lapsed kodu ja kuulsiwad kohe, kui Mihkel kurjategijaid karistas.

Tänamu kewade nägi Mihkel forra Mardis oma perenaisega kottu wälja sõitwat. Arwates, et nüüd ehk wähägi kurja kurjategijatele kätte wõiks maksta, wöttis ta õhtu püsfi kätte ja andis ühele reinuwade-

rille ja kahele pikk-kõrwale, kes häbemata julguses peaaegu õue kippusiwad, pisut tulisid ube. Mardil kodakondsed kuulsiwad ometi põmmud, arwasiwad neid warsti Mihkli püüsi süüks ja kõnelesiwad lugu Mardile üles, kui see koju tuli. Teisel päewal oli Mardil esimene töö Mihkli juurde otsima tulla. Mihkel ei olnud sugugi wõinud arwata, et otsima tulla; sellepärast ei olnud ta siis ka warna riputatud kurjategijaid ära peitnud. Need puutusiwad otsijalle warsti silma, sattusiwad tema küüsi ja rändasiwad temaga ühes oma teed. Lugu lõpes sellega, et Mihkel täie taaskuga asja läks seletama, aga tühjaga tagasi tuli. Seft saadik ei olnud temal enam luesti kurjategijaid karistada, ehk ta süda küll sees kiputas.

Täna wu sügise sigis aga Mihkli maale hirmjoste kurjategijaid. Ta oma hulga peale suurnestades hakkasiwad nad rohkem kahju tegema kui enne. Ei nad kartnud enam kedagi. Teadsiwad nad ju ometi, et neil wiga ei tohtud teha. Mäna Mihkli häda kaewis õiete suureks. Kuid nõuu ta ei leidnud, kudas abi saata. Süda kipitas tall sees, kui püüsi nägi nurgas roostetawat ja jänesid õues tantsiwat. Aga

fui häda kõige suurem, siis abi kõige lähem. Mõteldes, mida teha, targatas tall korraga meelde, et püüstega õnne võiks katsuda. Nii ei kuulnud Metsawahi Mart mingisugust pauku, mis talle looma karistust oleks avaldanud.

Sedamaid pani Mihkel hobuse ette ja kihutas linna poole. Seal ostis ta eneselle mitu paari rebase ja hundigi raudu, ehk huntisid küll sugugi ei nähtud, ja lõpeks veel mitmesugusid jänese püüsid. Nendega sõitis ta kärreste koju ja tahtis juba esimesel ööl katset teha. Aga kui ta õhtu eel parajalt oma uusi abimehi waatas ja mõtles, kuhu neid just seada, ilma et aega oleks olnud ümber waadata ja tähele panna, astus korraga Metsawahi Mart tema õue. Nii väga kui Mihkel ka raudu ja püüsid püüdis warjata, silmas mõeras neid ometi, ei lausunud aga midagi. Siiski sai Mihkel selgeste aru, kuidas Metsawahi Mardi südamesse mõte tõusis, et need head ei tähenda.

Männa peremees ei julgenud täna võse püüsid püüdma panna, kartes, et mõeras haisu ninasse saanud. Ta tema ei petnud ennast ses arvamises. Kui ta hommiku ülesse tõusis ja wälja waatama läks, nägi ta, et rohuid ja kõik niisugused paigad,

kus furjategijad kõige rohkem wõeraks käiswad, kastes wärsteid jälgi täis oliwad. See oli selge, et Mart waatamas käinud, kas püüsid püüdma pandud.

Niisama sündis nüüd iga ööse. Mis nüüd? Mihkel oli nii mitmesugused rauad ja püüsed ostnud ja nende eest hulga raha wälja annud, mis nüüd nagu maha wisatud, sest ta ei tohtinud neid pruufida. Nad pidiwad niisama roostetama nagu tema kallid püüsid. Ning furjategijad naersiwad.

Aga ennä! Kes otsib, see leiab. Ta Mihkel leidis nõuu, kudas oma raudu ja püüsid ometigi pruufida. Wiimisel ajal oli Metsawahi Mart ikka õhtu hilja tema aias käinud. Särgmisel ööl jäi ta nüüd walwama ja wotama, millal ülewaataja tuli. Tüff õhtut oli läinud, kui see wiimaks ilmus. Nii pea kui Mart silmist kadus, pani Mihkel kärmeste püüsid maha, tõmmas kabe rauaga püüsi selga ja ruttas foguni teise külge Metsawahi talu taha metsa poole. Seal ronis ta juure kuuse otja ja peitis laetud püüsi nii pakjude otete peale, et seda alt millgi kombel ei wõinud näha. Selle peale pani ta ühe pikema ja teise lühema põlewa paela kumbki lae süütamise augu juurde, ronis siis kuuse otjast

maha püüsi ülesse jättes ja sammus koju poole, kus ta rahulikult puhkama heitis.

Mahe ajal oli Metsawahi Mart oma ülcwaadet^{te} edasi pidanud ja õige kaugelle jõudnud. Korraga kostis tema kõrwu wali põmm. Mis! Keegi oli tema metsas, julgus seal tema elajaid lasta! Andeks andmata! Selle kurjategija pidi ta kätte saama. Talga-delle walu andes jookseb ta koju poole, äratas juba magama läinud sulased unest üles ja wiib nad lastjat sinna külge finni püüdma, kust pauf ta kõrwu kostnud. Seal otsiwad ja otsiwad nad, aga ei lastjat enam kusagil. Ilm oli pime, näha ei wõinud kuigi kaugelle. Korraga, — eks nüüd ole walge wäljas, teine pauf ja üena nende lähedal. Metsawahi Mart ei teadnud enam, mis öelda. See oli ju otsegu tema pillkamine. Ei aidanud enam kellegi asi, kelm ja kurjategija pidi finni wõetama ja kõige kangemat karistust saama. Peaasi ometi enne finni wõtta!

Mebed käisiwad metsa riäti rästi läbi, aga lastjat silma ei puutunud. Hommiku walge oli juba wäljas, kui nad paha meelega koju läksiwad.

Metsawahi Mart ei saanud enam rahu. Kõige päewa mõtles ta wiimse juhtumise

peale. Kui ta tüki aega puhanud, sam-
mus ta uueste metsa, aga ei mingisugust
märki jarel. Häbemata julge waras met-
sas olnud ja tema kallisei maha põmmu-
tanud, see seisis tema filma ees. Aga kes?
Kes jõudis temal seda mõistatust üles ar-
wata!

Õhtul ukse ees istudes ja weelgi mõtel-
des käis, mõtle ometi, sealtsamast küljest
metsast kus eilagi uus pauk. Nagu oleks
madu hammuстанud, nii karmeste kargas
Mart püsti, kutsus kõige oma pere kaasa
ja ruttas siis lastjät püüdma. Aga wõta
näpu! Ei see nii rumal ole, et ennat finni
annab. Selle wasta kuule: jällegi uus
põmm! Nüüd ei olnud Marti wiha enam
aru ega määra. Ta jooksis nagu pöörane
ja kisendas: „Wõtke finni! Wõtke finni!“
Ta kõik jooksiwad finni wõtma. Üsna lähe-
dalt oli lastmine kostnud. Aga lastjal pidi-
wad märka wiledad jalad olema. Ei last-
jat ega lastawat näha. Nii palju kui ka
otsiti, ei ometi midagi. Kes öö ajal wõi
wähä hiljemgi mindi alles koju.

Ta kolmandamal õhtul seesama lugu.
Uueste paufus püis ja uueste algas otsi-
mine. Aga kõik töö niisama ilmaaegu
kui ennegi.

Nüüd oli Metsawahi Mart wiha pärast nagu meeletu. Esimesest lastmisest saadik jättis ta kõik muud järeleaatamised nii kauaks seisma kunni warga wõi kurjategija kätte saaks, kes temale niisugust ninanipsu lasks. Ta niisuguse nuhtluse tahtis ta kelmile anda, et see enam iialgi wõera maa peale küttime ei läheks. Mart wandus, et pidi kätte saama. Siks läks ta neljandamal päeval ümberkaudu peredesse ja kutsus nii palju wäge kokku kui iganes võimalik.

Tuba pärast lõunat nähti Metsawahi Mardi õues nii kolm ehk nelikümmend hinge olevat. Kuu neid seal seista ei lastud. Mart wiis waritsejate karja metsa ja seadis igamehe oma paiga peale peitu. Kõigile anti kōwa käsk kätte, et nad wõera kōhe finni wõtaksivad, kui see ilmus.

Waene püsjimees! Nüüd oled wististe lõksus! Nii suure hulga käest pole peasmist. Aga kes teab! Mehed ootawad ja ootawad, tükk õhtut möödas, ei ometi püsjimeest ega pauku. Aeg lähab meestel pööjastes waritšedes igawaks; üks sammub juba teise juurde temaga juttu puhuma ja aega wiitma.

Wiimaks jõudis walge wälja, ilma et midagi oleks kuulnud, midagi nähtud. Wahid läksivad naerdes kōju ja ütlesivad, Metsa-

wahi wanamees jäänud peast pool rumalaks, näha päisipäewa unenägusid ja muud selle-
sarnast.

Palju ei puudunud Mardil tõeste enam mõistuse kautamisest. Ta ähkis ja hoigas wiha pärast. Nüüd, kus ta nii palju mehi kofku kogunud, nüüd ei tulnud kelmi. Ta kõik maailm hirwitas teda, kes lahtiste silma-
dega kelmidest und näha. Eks sest küll ei olnud aru kautamiseks!

Ta ikka sõgedamaks! Särgmisel õhtul jälle paugud. Ei nüüd Mihklil enam meeste hulka! Oma perega ruttas ta finni wõtma. Aga ei wõita ühtegi. Särghine päew oli laupäew. Wiiskümmend meest kutsus ta seks õhtuks kofku. Kui kelm tuli, pidi ta nende küüsi sattuma. Siberi oli ta Mardi meelest ära teeninud. Rinnipüüdjate hulgas seisis selle korra ka Männa Mihkel oma jula-
suga, kes Mihkli lugu wäga hästi tundis. Enne minekut oli ta sellega juba nõuu pida-
nud, kas täna wanamehega isäralikku nalja ei saaks teha. Sellepärast läks ta sinna lähe-
dalle walwama, kus püis wiimisel ajal pau-
kunud, sulase käsks ta aga kohegil teisel sea-
tud paigal walwada, kui tall iganes wõi-
malik sinna peaseda.

Küff aega läks mööda. Ei kõppu ega

kõbinat. Igawus tuleb meestel kätte. Mihkli
sulane Jaak, kes metsas jalg teeääres wal-
wamas, sammub tase hiljuti naabri Hansu
juurde aega wiitma.

„Mis on“, ütleb Jaak, „kui ajawiiteks
wähä nalja teeme!“

„Tee me“, kostab Hans. „Ei minul pole
selle wasta midagi. Aga mis?“

„Ei see pole raske leida“, tähendab Jaak.
„Waata, wanamees on õelnud, et me wõera
finni wõtame, kes metsa tuleb. Omas finni-
wõtmise tujus ei ole tall sugugi meelde tul-
nud määrata, mis me naiste ja lastega tee-
me, kellest wist küll keegi tema maa peal ei
käi lastmas. Nae, praegu pöörab maantee
pealt üks naene jalgteerada mööda meie poole.
Täidame wanamehe käsku sõna sõnalt ja
wõtame naese finni!“

„Täidame!“ hõiskas Hans. „Wõtame
finni. See on nali!“

Mõne silmapilgu pärast oli naene juba
waritsejate juurde jõudnud.

„Pea!“ hüüdis Jaak tema teed finni
pannes. „Kust sa tuled? Kas sa ei ole tul-
nud püüsi lastma ja metsloome warastama?“

„Ei“, wastas kohkunud naene. „Mina
tulen mõijast teult. Waata ometi, minul
on teuleiwafott praegu alles seljas!“

„Püsisfott see on“, kostis Hans. „Sinap kurjategija oled. Sinu lõõg on täis!“ Ja walju healega kisendas selle peale Jaak: „Kurjategija käes! Kurjategija käes! Kurjategija käes!“

Kõik mets kostis waljuste wasta. Igapol läks elawaks. Igamees puges peidupaigast välja. Ei olnud ju nüüd enam tarwis waritseda, kui kurjategija finni mõetud.

Miipea aga kui kõla Mardi kõrwu kostis, kisendas ta walju healega: „Ahelad siia! Ahelad siia! Raudu! Raudu! Igaweste finni! Ei kelm enam pea peasema!“

Ja ahelatega jooksis ta sinna poole, kust kuulis finniwõtmise hüüu kõla tulewat. Temaga ühes tormas igast küljest mehi kokku. Suba oli ta kaunis lähedalle jõudnud, kui korraga wali naerukisa tema kõrwu kostis. Weel kiiremate sammudega tõttas ta edasi ja oli peagi finniwõtjate juures.

„Siin kurjategija ongi!“ hüüdsiwad mehed temale naerdes wasta.

Kes jõuab aga Mardi wiha üles rääkida, kui ta meeste käes naese nägi kimbutada olewat, kes leibafotiga teult tuli. Ei olnud sell püssi ega muud laskmise riista. „Sõgedad!“ ütles Mart meestele. „Mis tüfka te teete. Eks te ei tea, et see kellegi lastja

ei ole; pole temal püssfigi!" Ja Mart kirus ja sülitas.

"Kudas"? kostsiwad mehed. "Kust me seda teadsime. Sina ütlesid ju, et wõera finni pidime wõtma, kui ilmub. Seda sinu käsku oleme täitnud, muud midagi!"

Seda oleksite ometi pidanud mõistma, et püssimeest finni pidite wõtma"! Kõlendas wihane Mart. "Dlete mulle kõik nii rumalad, nii lollid, nii — —"

Enam ei saanud ta lausuda. Sõna jäi suhu finni. Kaugemal metsas paukus praegu püss.

"No eks ma ütle!" sai Mart wiimaks sõna suust. "Seal nüüd kurjategija on ja finnipüüdjad seisawad siin, suud lahti. Ruttu, ruttu sinna poole ja wõtke kelm finni. Nüüd peab ta lõõg täis olema! Edasi! Edasi!"

Ja meeste kari jooksis mis jõudis sinna poole, kust pauk kõlanud. Suud ja silmad lahti, oliwad kõik Mardi kõige wihasemat waenlast finni wõtnas. Üht ei olnud ometi mitte nende seas, kes kurjategija finniwõtte kisa peale kofku jooksiwad. Manna Mihkel jäi oma koha peale paigale. Kui teised kofku lippasiwad, oli temal tarwilisemat tööd teha. Ta ronis lähedal seiswa paksu kuuse otja,

kus tema püis warjul seisis, mis ta nii mõnda õhtut ju oli laadinud, laadis nüüdki ühe lae täis ja andis tuld. Ilma ajawiitmata rovis ta selle peale ise kuuse otsast maha ja puges peitu. Mis ta arwanud, sündis. Mehed jooksiwad kõik sinna poole otsima. Pimeduse warjus astus ta ettewaatlikult peidupaigast wälja ja hakkas teistega otsima. Disiti hullul wiisil, aga mis sealt otjid, kus midagi pole otsida.

Hommi ku walge lõpetas wiimaks meeste tööd. Mart kirus ja sõimas, et poisid oma halpusega mehed kofku kutsunud ja nii puudetawa linna putku minna lastanud. Kuid mis lainud, see lainud.

Tärgmisel öösel uus walwamine. Kõigil oli kõwa käsi käes, et muidu teisi kofku ei kutsu, kui kurjategija tõeste käes ei ole. Aga wõta, ei kurjategijat tulnud.

Sellisamal kombel sündis mitu ööd weel järgi mööda. Lasimine oli lõpenud, kui Mart hulga meestega walwas; oli ta aga üksi, siis astus kurjategija jälle platsi. Mart ei arwanud wiimaks enam muud kui et wanapagan ise temaga oma tempusid teeb. Nõiduseks, selgeks nõiduseks pidas ta kõik, mis nägi. Sellepärast ei kutsunud ta enam wõeraid eneselle appi kurjategijat kinni wõt-

ma ega pannud wiimaks ise enam lastmisesest palju tähele seda saadana narrimiseks pidades. Kõige selle aja oli aga Männa peremees hoolega tööd teinud. Isa õhtu pani ta püüsfed püüdma ja sai iga ööse mitu argpüksi kätte, wahel sekka reinuwaderigi. Isa õhtu läks ta metja, laadis püssi ära, pani tule paela otja ja sammus siis koju tagasi, kus nüüd ilma kartmata wõis kurjategijaid püüda. Ühes tükis oli ta ometi targem kui enne: koju ei wiinud ta neist enam üht ainustki, waid seesuguseesse paika, kust keegi wõeras neid ei wõinud leida. Kes wõis selle poolest julge olla, et otsimist ei tulnud

Uga püüdmine hakkas ülepea lõpema. Ei maksnud enam püssi metjas laadida; Metjawahi Mart pidas seda nõiduseks ega hoolinud sest enam suuremat. Uueste hakkas ta oma igapäewast harjunud tööd tegema.

Seda oli Mikhelgi ette arwanud. Kartes, et tema jäneste ja rebaste püüd wiimaks ehk ometi walja tuleb, arwas ta nõuu, kas oma kiusajalle kurja ometi kudagi wiisi kätte ei saaks tasuda. Ta ta leidis nõuu, kuid teadmata oli, kas püüdetaw lõksu läks.

Üks kõik, aga ta lastis jels aeda mehise suure hundi augu kaevata ja siis pealt nii finni katta, et jelt sugugi aru ei saadud, kui mitte liig teraselt ei waadotud.

Muidu püüdis ta ettevaatlikult edasi, püüsid aga wahete wahel wälja pannes. See ei olnud ilma asjata, jelt peagi nägi ta, et Metsawahi Mart jälle oli luuramas.

Ühel hommitul, mill bösi jälle püüsid jänesid püüemas, oli Mihkel püüetud kikkorwad ära toonud, aga aia püüsed maha unustanud. Warsti pärast jeda nägi Mihkli tüdruk, et Mart aia takka mööda kumberdas, hoolega aeda waatas, korra seisatas ja siis jälle edasi sammus.

Mihkel arwas warsti, et Mart püüsid näinud ja wist tulewal böl tagasi tahab tulla waatama, kas mõni loom ehk fraudus jubub olema, et nii selge tunnistus käes oleks. Lootes, et nüüd ehk paras aeg, kus oma piinajat wäha wõiks karistada ja et see ehk kudagi wiisi lõksu lähäks, pani ta õhtul hundi augu peale ja äärde mitu paari hundi raudu maha. Sie aga istus ta kambri akna äärde ja jäi waatama, mis sünnib.

Pool böd oli juba fulunud, aga ei weel kedagi. Suba hakkas ta arwama, et Mart wast hommitu tuleb, kui forraga pimedas

faks meest nägi tulewat ja aeda minewat. Üks wist Mart, aga kes teine? Seda ei teadnud Mihkel, aga sest polnud lugugi. Ta pani tähele, mis sündis. Mõlemad hakkasid aias otsima. Mihkel puges ettewaatlikult tuast wälja ja sammus wäha lähemale, et paremini näeks.

Mehed jõudsid wiimaks „hundi augu“ juurde.

„Waata,“ ütles teine, „seal raud maas ongi! Kuid sees ei ole fiia maale weel!“ Aga enne weel kui seltsimees wõis wastata, istus ta ise raudus finni. Need olid warjule pandud; ta ei pannud tähele ja langes lõksu. „Appi! appi!“ kisas raudu sattuja. „Wõtku see ja teine! Need ei ole ju enam kellegi jänese ega rebase rauad, waid pärised hundi rauad! Wõtku pagan ja põrgu!“ Esimene ruttas sedamaid appi. Aga enne weel kui ta seltsimehe juurde jõudis, kadus korraka maa ta jalgade all ja ta langes alla sügawusse.

Nüüd oli meestel palk käes, mis neile mõeldud. Üks istus all augus ja teine augu ääre peal raudus. Mõlemad kisasid kõigest jõust kuuljaid, nägijaid appi. Kuid Mihkel kuulis ja nägi kõik, aga ei liigutanud ometi kätt ega jalga. Ei,

ettewaatlikult pööris ta ümber ja sammus tупpa tagasi, wöttis riidest lahti ja heitis puhkama. Eas' mehed hommikuni kšendada, et enam wõera maa peale ei tule nuusima. Wali appi hüüdmine ei lasknud ometi kawa und silma tulla. Kõik teised inimesed aga magasiwad rahuliste; ei kellegi kõrwu kostnud nende hüüd, ei keegi teadnud neile sellepärast appi minna. Mehed saiwad, mis otšinud.

Wiimaks waibusiwad Mihkliigi filmad finni. Päike oli juba tõusnud, kui ta jälle üles ärkas. Esimene töö oli wäljas waadata, kas hiired alles lõksus. Kõõmuke nägi ta ühe alles augu äärel istumat; wist tegi teine augus sedasama. Ei ta neile weel appi läinud. Perclegi andis ta kõwa käsu kätte, et keegi ennast õues niisugusel kohal ei näita, kus nad lõksus olejate filma paistawad.

Ei kestnud ometi kuigi kawa, kui mehed uueste waljuste hakkasiwad kšendama. Aeg neil ju ammugi igaw; püüdsiwad peasemist. Ja waata, nende hüüd oli ühe mehe kõrwu kostnud, kes neile nüüd appi nähti ruttawat. Mihkel arwas, et enam šunnis ei ole ennast warjul pidada; temagi astus tuast wälja ja õerus filmi, nagu oleks praegu

üles ärganud ning ruttas siis kâsi kottu lüües hüüdjate juurde.

„Helde taewas!“ hüüdis Mihkelgi osawõtlikku nagu tehes. „Mis õnnetus siin juhtunud! Kes seda oleks uskuda wõinud! Kudas see on juhtunud? Ja Metjawahi Mardi peremees isegi weel siin ja all hundi augus! See on ära rääkimata õnnetus.“

„Ära ja nõnda palju lobise!“ hüüdis Mardi peremees alt, „waid tee, et sa mu siit alt põrgu august wälja aitad. Wõtku pagan niisugust auku!“

„Ja mind neist neetud püüsetest!“ ägas Mart. „Olen mitmedki maa peal näinud, aga niisugusid iseäralikka weel mitte. Ei oska neid lahti teha, ega pease nendega ära. Peasta, peasta mind kärmeste nende küüfist ära. Kõige õõ siin istunud! Ja keegi ei tule appi.“

„Wähä kannatust weel!“ kostis Mihkel ja hakkas Marti lahti peastma, kuna wõeras appituleja redeli tõi ja sellega Mardi peremehe wälja aitas.

„Aga mis teud need on?“ fähwatas Mardi peremees, kui mõlemad lõksust peasiswad. Mis augud sina siia teinud. Mis see tähendab? Mis ja meist õieti arwad?“

„Eks te seda näe, et see hundi auk on, sellega ja kelle juures ma huntisid püüan.“

Oma maa peale wõib inimene ometi aufugi kaewada. Sa kala seal sees weel ei kaswa. Ega hundi püüdmine teeldud ei ole? Seda pole minu kõrwu puutund!"

"Hundi püüdmine mitte," kordas Mardi peremees, "aga inimeste püüdmine hundi augus. Kes on ülepea hunti näinud, et sina neid nüüd püüad?"

"Kas on minu hundiauf tee ääres," kostis Mihkel, "et ma sellega inimesi tahaksin püüda? Kes hunti näinud? Mina olen näinud! Mina tahan ta kinui püüda, enne kui ta mulle hirmsa kurja ära saab teha! Sefš on auf ja sefs on püüsfed. Nüüd teate!"

"Seda ma tean," ütles Mardi peremees wihaga, "et sina minu wähemaid loome püüad. Küll sellepoolest peagi tunnistust leiame. Mart, lähme otsime ta majad läbi. Leiame midagi, siis hoidku oma nahka! Eadasi Mart! Lähme!"

Sa mõlemad wihased läksiwad majasse otsima, et midagi oma warandust leiaks, kelle nõjal nad Mihklile wiimast tegu kätte saaksiwad tasuda. Naerdes sammus Mihkel järele.

Ilma ajawiitmata hakkasiwad mehed tööle. Nad otsisiwad siis terve elumaja

läbi, aga ei neil puutunud reinuwaderi hända ega argpüffi kätta, ei tedresfulge ega pardi tiiva silma, ülepea midagi, mis omaks wõiswad tunnistada.

Siiski ei jätnud mehed otsimist järele. Teised hooned tuliwad kätte.

Mihkel waatas naerdes nende ilma asjata tööd. Korraga tärgatas tal midagi meelde. Ehk ta wõis neile wäha selle eest palka maksta, et nad ta majad kõik nii ümber tustinud nagu sead pahma. Katset oli tarwis teha. Temal oli rehe kõrwas väike fuur, kus tema tõrwa warandus sees seisis. Mõne aasta eest oli ta eneselle tõrwa ahju ehitanud ja see andis kaunis rohkeste tõrwa. Tõrwa fuuri katus seisis rehe katusega ühes; rehe laudilt peasis hõlpsaste fuuri laudile. Kuid õige laudi fuuril puudus. Fuuri kattis tolmufaitsmijeks ülemest üksnes õhuke pika pilpa kord, mis penikeste warwade peale pandud. See lagi ei jõudnud kaugeltki inimest peal kanda. Kui korra pilpaid üle jäänud, oli Mihkel need laeks pannud; enne polnud seal midagi.

Mihkel armas nüüd, et otsijad tõrwa fuurigi peale jänesisid taga lähäwad ajama, ja nii laudist läbi, kui mitte mõlemad, siis ometi üks wõiks kukkuda. Tema tahtis aga peh-

memat aset muretseda, et sattuja palju wiga ei saa. Selle walmistamiseks kutsus ta sulase tõrwa kuuri alla enesega kaasa. Siin weeretasiwad nad suured tõrwa astjad, kust tõrw weel ei olnud waatidesse pandud, ühe teise lähedalle üsna rehe seinä äärde, ja jäiwad siis ootama, kas ettemõtmine forda lähäs.

Seni oliwad otsijad juba järjega rehe laudile jõudnud. Mihkel astus redeli otsa waatama. Praegu sammus Mardi peremees just kuuri laudi poole. Ta wõttis tugewa sammu, — kuuri lagi oli wähe madalamas, — krabinat ja praginat kuuldi, niisama ka hädaline „oh“ ja peremees kadus Mihkli filmist.

Mihkel ruttas nüüd alla waatama, kudas ettemõtmine forda läinud. Ta waata, seal peremees praegugi weel tõrwa tõrres aeles. Kirudes ronis ta wiimaks ometi wälja, raputas ennast ja sammus tuhat tulist hüüdes õue, tõrwa rada taga.

Sues seisis sulane Jaak. Nähes kudas Mardi peremees üle ja üle tõrwane ja tõrwa rada jarel jättes kuurist wälja jõudis, tõmmas ta tubli wembla peusse, jooksis sinna poole ja hüüdis ise walju healega: „Ennä, ennä, wana pagan! Just praegu põrgust

tulnud, üsna tõrwane alles! Nii ilmsi tuleb
kiusama. Aga anname talle tubliste naha
pihta, et ta meid edespidi rahule jätab."

Taak oli mõne sammu veel kaugel ja
walmis lööma. Mardi peremees ei näinud
muud nõuu kui jalgadelle walu anda; ta
lippas, mis jõudis. Kuid Taak wemblaga
taga järel. Alles tüki aja pärast tuli taga-
aetawal meelde hüüda: "Lase olla, lase olla,
ma olen peremees!"

"Wõi weremees!" kostis Taak. "See,
kes põrgust tuleb maa peale inimese werd
imema ja kui werd saanud, siis hingegi
omaks pärib. Dot, oot kurjategija. Seda
parem, et oma ameti oled õelnud. See
eest pead siis ka niisuguse sooja sauna saama,
et edespidi enam ei tule maa peale kiusama!"

Nii õeldes ladus ta paari korda wana-
paganalle wemblaga selga.

Selle aja sees olivad mõlemad tõrwa
ahju lähedalle jõudnud, kuhu poole wana
pagan jooksema hakanud.

"Aga mis põrguline see õieti on!" hüü-
dis Taak. "Tõrwa tall, aga mitte tuld.
Eks anname talle wähe abi tule tufiga."

"Ei, ei, mina olen looma ja linnu oma-
nik!" hüüdis taga-aetaw ahastusega. — Seni
oli Taak tuletufi tõrwa ahjust kätte tõm-

manud ja ruttas jälle pagana järele. „Wõi nii,“ kostis ta, „siis sina ei olegi pörgust. Wõi paljas lihunik! Wist siin hārgi warastamas! Siis pead weel seda mehisema kere täie saama!“

Uueste kihutas ta edasi. Pea arwas ta ometi naljast küll olevat, jäi wiimaks seisema ja laskis isanda oma teed minna, kes kangest jookstust juba hirmsaste lõõtsutas. Taaf pööris ümber ja läks tagasi.

Uma peremehe õnnetu nähes oli Mart sedamaid laudilt maha tulnud ja minema pannud. Kes wõis teada, mis õnnetu temaalegi ei juhtunud.

Mihkli süda hüppas rõõmu pärast, kui oma ettevõtte niihästi nägi õnnistanud olevat. Ta oli saanud, mis tahtnud. Sest saadik jätsiwad teda Metsawahi Mart ja Mardi peremees rahule. Mihkel wõis oma maa peal nii palju reinuwaderisid ja fikffõrmu püüda kui tahtis; ei tulnud teda enam tülitadama. Ta kurjategijad wāheneiwad filma nähes. Mõne korra andis ta neile koguni tinasoolagi. Mis Mihklil nüüd euam wiga elades.

Kudas Tolmu Tõnu Saapsalu linna vaatamas käis.

„Tööga ei ole meil enam suuremat ruttu taga,“ ütles ühel päeval Tolmu Tõnu uksest tuppa astudes oma naisele Tiinale, „wili on kõik wäljalt koju weetud, põld suuremalt osalt ka juba küntud ja meie ainuke töö weel rehtede peksmine ja lirade harimine. Eks meil seks aega ees küll ei ole. Mis peame pika sügise tegema, kui tööga liialt ruttame! Paremini teeme parajal wiisil tööd ja siis ei ole meil iialgi tarwis seista. Et kodu tööga ruttu ei ole, arwan ma, et üsna hästi korra kottu wälja wõin sõita. Ma olen juba kolmat aastat wallawanem, aga ei ole kõige selle aja sees weel kordagi Saapsalus käinud. Tga korra on mu abimees kõik toimetused seal ära toimetanud ja mind kodu rahu sees lasknud istuda, aga selle korra olen ma nõuks wõtnud ise walla pea-

raha Haapsalu minna wiima. Olen ju Pärnu ja Lihula linna ära näinud, mis peaksin siis Haapsalu waatamata jätma. Kui ma nüüd ei lähe, võib olla, et ma enam uialgi minna ei saa. Saan ma amestist lahti, mis asi ajab mind siis weel Haapsalu minema."

Seda üteldes istus Tõnu õhates ahju äärde istme peäle maha.

„Tõnu, Tõnu, mis sull nüüd meelde tuleb!“ ütles Tiit üsna kohkudes, kui kuulis, mis nõu Tõnul oli. „Sina tahad Haapsalu minna! Mõttele ometi, ja ei ole ju ilmaski weel seal käinud. Kui kergeste ei wõi sa suures linnas ära eksida ehk sull mõni õnnetus juhtuda."

„Tühja ka," kostis Tõnu ja puhus piipu peusse wõttes juust suitsu wälja. „Sina kardad mind ära eksiwat. Eks see ole lapselik mõte! Mõttele ometi, ma ei eksinud mitte Lihulaski ära, kui esimest korda seal käisin, ja nüüd kardad sa, et ma weel Haapsalus ära eksin. Kui ma aga Lihulas, mida ju ometi „Pääne Peterburiks" nimetatakse, ära ei eksinud, kuidas wõin ma siis Haapsalus ära eksida. Peterburg olla, kuidas ma kuulnud olen, kõige suurem linn. Kes kesjuga linnas ära ei eksi, ei wõi teises

linnas ammugi mitte ära efsida. Selle pärast ei ole mull efsimise poolest mingisugust kartust."

"Alga kui sull õnnetust juhtub!" ütles Tiiu arglikult.

"Mis õnnetust võib siis mulle juhtuda," vastas Tõnu julgeste. "Eks ma wallawanem ei ole, kelle sõna teised peavad kuulma."

"Olgu mis on, aga võta heäd nõu kuulda ja jää parem koju," palus Tiiu.

"Kui ikka noeste juttu peaks kuuldama, siis ei võiks küll midagi sündida," vastas Tõnu. "Mine paar sammu kottu eemalle, juba teil kisa ja kartus lahti."

"Alga Haapsalu ei ole mitte paari sammu taga, vaid sinna olla mitu kümmeend wersta," viendas Tiiu. "Saada abimees jälle raha wiima ja jää ise koju."

"Paar sammu ehk mitu kümmeend wersta, see ei tähenda veel palju. Mina pean Haapsalut näha saama. Mu nõu on kindel: homme hommiku sõidan ma kottu wälja."

"Süba homme?" küsis Tiiu õhates.

"Homme jah," kostis Tõnu. "Pearaha peab pea maffjetud olema ja sellepärast ei wõi minekut kauemaks jätta. Rakstuhat

rubla, mis selle korra makssta tahame, wõt-
sin ma täna juba wallalaekast wälja. Nii
ei ole enam mingiugust takistust ees."

"Kakstuhat rubla!" õhkas Tiiu. "Kaks-
tuhat rubla, mõtle selle peäle ometi, Tõnu!
Kui rõõmlid seda sinu käest ära riisuwad
ehk ju koguni ära tapowad! Mis saab siis
meist, kes meie koju jääme! Oh mull tule-
wad hirmu wärinad peäle. Tõnu, Tõnu,
wõta meel pähä ja ära mine mitte kabe-
tuhanda rublaga wõeraesse, tundmata linna!
Ei ja sealt küll enam eluga tagasi ei pease!"

"Kakstuhat rubla on küll wäga tähtjas
rahasumma, aga ma loodan julgeste, et
teda õnnega sinna wiin, kuhu ma teda
pean wiima. Kell oleks nit palju julgust,
et minu kallale tuleks, kes ma ometi walla-
wanem olen."

Ei aidanud kõik Tiiu manitsused ja
palwed midagi, Tõnu jäi oma ettewõtmise
sisse kindlaks. Teise hommiku wara tõusis
ta ülesse, lasti hobuse wantri ette panna
ja waatas weel korra järele, kas raha taskus.
Kõik oli walmis, aga Tiiut ei olnud kusa-
gilgi näha. Kui Tõnu tüdrukut käest järele
küsis, wastas see, perenaine lainud karja-
maale lehma lüpsma. Ta ootas weel tüki
aega, aga et Tiiut ikka weel mitte tagasi

ei tulnud, ei tahtnud ta kodu ilma asjata aēga wiita. „Siiski,“ mõtles ta, „mis parem, on parem“ ja seda mõteldes andis ta sulaselle Türiale ruttu käsu kätte ennast walmis panna ja temaga Haapsalu ligi sõita. „Mull on suured toimetused ees ja sellepärast läheb mull hobuse järelewaatajat hädaste tarwis. Nüüdse ajaga ei wõi ju hoost maailma hooleks uskuda.“

Umbes wiie minuti pärast oli Türi linna mineku wasta kõik walmis pannud ja seisis nüüd peremehe kõrwal. See küsis weel korra Tüüt taga, sai siiski uueste wastuseks, et Tüü ikka alles lehma lüpsata. Tõnu kannatus lõpes otja; ta istus Türiaga wanfrisse ja sõitis õue wärawast wälja tanawat mööda edasi maantee poole, mis umbes wersta maad talust kaugel oli. Kui nad maanteed mööda mõned sammud edasi sõitnud, jõudsiwad nad wäiksesse kuusikusse, mis mõlemil pool maantee ääres kaswis. Hobune hakkas sammu käima. Korraga, oh seda ehmatust, kargas kuuse pöõsa seest üks kogu wälja, mis pealaest jalatallani walges riides oli, jäi wanfri kohta seisma ja küsis jämeda healega: „Kaha siia!“ Tõnul tõusiwad kõik ihukarwad püsti ja hirm sai nõnda tema peale wõimust, et ta

kätt ega jalga ei saanud liigutada. See-
sama lugu nähti ka Türiiga olewat. Aga
wana-sõna ütleb: „Kui häda kõige suurem,
siis abi kõige lähem,“ ja et see nõnda on,
pidi ka Tõnu nüüd näha saama. Niisama
nagu teda ennast nähti ka ta hoost walge
kogu hirmutanud olewat. Hobune kargas
walget kogu nähes püsti ja pistis siis tuhat
nelja jooksuma, nii et tont kaugelle maha
jõi. Nüüd tuli Türi uueste märk tagasi.
Kui hobune jooksmist vähemaks jättis, andis
ta talle piitsa ja nõnda läks hobune tuhat
nelja wiis wersta edasi kunni lähema kört-
sini. Siin peetas Türi hobuse finni. Nüüd
peäsinwad ka Tõnu keele paelad lahti.

„Helde taewas,“ õhkas ta ja pühkis
higi otsa eest, „kes seda oleks uskunud, et
rööwel süda päewa ajal üksi meie kahe
mehe kallale tuleks ja pealegi weel nii hirm-
sal näul. Võta wõi jäta, päris tont ise!
Pealäest jalatallani walges riides! Uih, mu
ihufarmwad tõusewad weel praegu püsti, kui
ma selle peäle mõtlen. Mis oleks meist
küll saanud, kui ta meie kallale oleks tul-
nud. Oluga me küll wist ei oleks peäsenud!
Ja nii ligidalt kottu oleksime rööwli kää-
all oma elu pidanud lõpetama! See on
hirmsam kui hirmus! Kui väga peame

meie selle eest oma kõrwi tänama, et veel elus oleme. Kui tema ferged jalad meid ei oleks peastnud, siis oleksime praegu küll kuuskede all wist furnud maas!"

"Hirmus lugu oli see küll," wastas Süri, "mis meil nii kodu lähedal juhtus. Aga siiski panen ma imeks, miks rõõwel mitte meie kallale ei tulnud, waid meist tüki maad eemalle maantee peale seisma jäi. Peale selle näitis mu meelest, ehk küll rõõw'il jame heal oli, see siiski nagu pere-naese Diiu heal olewat. Tõeste, arusaamata on see rõõw'i lugu."

"Ka mul näitab, nagu oleks see Diiu heal olnud," koetis Tõnu, "aga ma arwan, see tuli üksnes sest, kui meie rõõwli healt Diiu healeks pidasime, et meie Diiu healega wäga ära oleme harjunud. Rõõwel wõi mõrtsukas oli tõeste meie kallal ja meie wõime õnne tänada, et veel eluga pääsime."

Kui nad veel tüki aega rõõwlist oliwad kõnelenud, hakkas Tõnu selle üle nõu pidama, kuhu poole nüüd minna. Haapsalu tee nähti neil liig hädasohtlik olewat. Sea meelega oleksiwad nad ümber pöörnud, kui mitte kuusikus — rõõwel ces ei oleks olnud. Pika nõupidamise peale arwasiwad nad ometi kõige mõnusama olewat Haapsalu

poole edasi sõita. Võis olla, et nad õnnelikult sinna said. Kuna neid kodu tee peal hirmus rõõwel või mõrtsukas eest ootas.

Et sell kombel kojuminek võimata oli, sõitsivad nad edasi. Ilma et mingisugust õnnetust ehk äbwardust oleks juhtunud, jõudsid nad õhtuks linna ja jäid esimese kõrtsi õomajale. Süri sõitis hobusega kõrtsi hoovi ja Tõnu ise astus otsekohe kõrtsi tuppa. Ta palus alandikult forterit mis talle ka warsti lubati. Kõrtsirahwas, olivad lahked inimesed. Tema hakkas nendega kõnelema ja üht ja teist linna asja järele pärima. Wiimaks küsis ta ettewaatlikult, kas nad temale rahatoimetuse maja ei tea juhatada.

„Sull on wist raha sinna wiia?“ küsis kõrtsnik.

„Ei, helde taewas, kust minusugune raha wõtab“, wastas Tõnu ja mõtles iseenehes: Küll on ka kawal! Ta tahab mu käest kuulda saada, kas mull raha on, et siis õõse mu elule otja teha ehk raha käest ära warastada. Ei ma nii rumal ei ole, et sulle ütlen, kas mull raha. — Selle peale lisas ta waljuste juurde: „Mind saadeti walla walitsuse poolest selleparast linna, et ma rahatoimetuse majasse walla

mafsude rehnungid ära annaksin.^a Ega ma sellega ei ole waletanud, mõtles Tõnu iseeneses, sest rahaga ühes pean ma ju ka tõeste rehnungid käest ära andma.

„So oh“, ütles förtsmif wenitades ja ta filmist wõis näha, et ta Tõnu juttu ei uskunud. „Kui sa rahatoimetuse majasse tahad minna, siis oled küll õnnetumal tunnil tulnud. Homme on kroonupüha ja siis ei teha rahatoimetuse maja uksi mitte lahti. Ma wõiksin sulle küll juhutada, kus maja ise on, aga et ta siin ligidal ei ole, arwan ma, et ta sull warsti mcelest ära läheb ja sa minu juhutuse järele ometi sinna minna ei mõista.“

„Wõi nii“, ümises Tõnu iseeneses, „kes seda pidi ette teadma, et neil just nüüd linnas püha on. Meie kodu tehakse fangeste tööd, ilma et keegi pühast teaks. Tõeste linnas on kõik hoopis teisiti kui maal. Kõige pahem lugu on aga see, et nüüd terve päewa otja kauem raha oma taskus pean kandma. Sa förtsmif pagan on aru saanud, et mull raha. Kes nüüdsel ajal maailma inimesi wõib uskuda. Ma olen tõeste kimbus. Seesugust pahandust ei ole mull Eihulas italgi weel juhtunud.“

Ilm läks pimedaks. Türi tuli nüüd ka tuppä. Kui Tõnu temaga õhtust oli söönud, tegiwad nad enestelle kõrtsi laua peäle aseme ja heitsiwad puhkama. Kõrtsis ei olnud enam rahwast; kõrtsmik pani ukseid finni ja läks magama. Pea magas ka Türi mis norinal, aga Tõnu silma ei tahtnud und tulla. Ikka mõtles ta selle peäle, et kõrtsmik aru saanud, et temal palju raha ligi — ja kes mõis maailma uskuda. Hommiku walge jõudis kätte. Tõnu ei olnud filmapilgukski magama jäänud. Ta fargas asemelt üles ja läks heõwi hoost waatama. Tuppä tagasi jõudes nägi ta kõrtsmiku juba ukseid lahti teinud ja Türi ka üles ärganud olemat. „Parem on, kui ma ennast temast nii palju kui võimalik eemalle hoitan“, mõtles Tõnu kõrtsimeest silmates ja ütles siis Türiale, et ta linna waatama tahta minna.

Kergitatud südamega astus Tõnu kõrtsist wälja. Ta kõndis uulitsaid mööda edasi, ilma selle peäle mõtlemata, kuhu nad wälja lähewad. Kui ta natuke aega kõndinud, kadusiwad korräga majad ära ja ta jõudis mere äärde. Tema ees nähti üks maja õige mere lähedal olemat. Maja juures oliwad juured tõrred, pumbad ja weel mit-

med iseäralikud riistad, kellele Tõnu tarkus mingisugust nime ei teaduud anda. See maja oli Tõnu meelest väga imelik. Ta hakkas teda ümberringi waatama. Korraga tuli talle üks linna isand wasta.

„Muustatud isand“, ütles Tõnu, „ma paluksin ja soowiksin hea meelega teada saada, mis maja see siin on.“

„Saün“, wastas wõeras lühedalt.

„Toho imet“, mõtles Tõnu, „niisugune saün! Küll siin wõib ka saunamees elada! Tah linnas tahaksin ma tõeste ennem saunamees kui maal taluperemees olla.“

Nõnda mõteldes sammus Tõnu pikka-misi edasi ja waatas üksi filmi sauna peäle. Korraga kadus aga maa Tõnu jalgade alt ära ja ta oli rinnuni — muda sees. Tõnu oli seesuguse sauna juurde jõudnud, kus kui wõerastelle, kes kaugelt Haapsalu merewett tulewad pruukima, mudawannisid tehakse. Sauna kõrwas oli suur aūk mere muda täis. Et sügise käes oli, seisis muda sauna kõrwas juba tüüki aega liigutamata ja oli sellepärast eneselle koorukese peäle tõmmanud. Nii ei olnud siis Tõnu ennem muda auku tähele pannud kui rinnuni muda sees pöörles. Suur oli Tõnu ehmatus, kui nägi, mis sündinud. Ta pidi hästi rübelema enne kui

ääre peäle jõudis. Suur õnn oli, et sügise kätte jõudnud ja enam merewe pruukijaid ei olnud ja seega ka keegi tema õnnetust ei näinud; muidu oleks küll otjata naeru olnud.

Kui Tõnu kätte waral oma täie keha muda seest wälja oli tõmmanud, tõusis ta püsti. Küüd alles pani ta tähele, mis moodi ta wälja näitas: üle ja üle mudaga kaetud. Oh ta küll rinnuni muda sisse wajunud, oli ta, kui ennast wälja aitas, kõik oma keha mudaga üle ja üle ära määrinud. Suured muda tüfid kufusiwad ta küljest weel praegu padinal maha. Kes on küll suuremas kimatuses olnud kui Tõnu sell silmapilgul! Mis ta pidi tegema? Kellele tohtis ta ennast sell kombel näidata? Igamees oleks tema eest nagu tondi eest ära põgenenud. Ja muud teed ei olnud kui üksnes läbi linna, kust kõrtsi tagasi wõis minna. Pikka aega ei olnud wiita. Igal silmapilgul wõis keegi tulla ja — mis oleks siis saanud! Mis pikka nõuupidamist Tõnul ülepea ka tarwis; wesi oli ju ligidal. Wacwalt tõusis see mõte Tõnule pähä, kui ta ka juba üle ääre meresse kargas. Mere äärde oli seal kohal müür tehtud ja müüri tagune liiwaga täis täide-

tud. Ühe hüppamisega seisis Tõnu all wee sees, mis aga nii madal oli, et tall põlwist saadik ulatas. Nii madal wesi ei wõinud ju teda puhtaks loputada. Siiski ta leidis nõu. Ta laskis ennast wette pikali, aga sedamaid kargas ta jälle püsti. „Kes seda oleks arwanud“, õhtas ta iseeneses, „et wesi nii külm on. See ajab ju üsna wärinad peäle.“ Ta jäi mõtlema, aga ei leidnud paremat nõu, kudas mudast puhtaks saada. Tuba tahtis ta ennast teist korda wette kasta, kui korraga meelde tuli, et tall kaksstuhat rubla taskus, mis ehk nüüd läbi ja läbi märjad wõisiwad olla. See mõte ajas tall külma wärinate asemel soja wärinad peäle. Aga siin ei olnud koht, kus kaua nõu wõis pidada, mis tall tarwis teha, et mudast lahti saaks. Ta wiskas eneselle kääga weel mõne korra wett peäle, pühkis suurema muda maha ja ronis siis weest wälja kaldalle. Hea meelega oleks ta waadanud, mis nägu raha, aga seks puudus tall julgus. Kui kergeste ei oleks mõni raha ta käes wõinud näha ja kes teab, mis siis oleks saanud. Wõeras linnas ei wõinud ju uskuda. Oli mis oli, ega ta abi enam ei aidanud. — Mis pidi ta nüüd aga ise tegema? Inimeste jekka ta

minna ei tohtinud, sest riie test joõffis wesi
sorinal maha. Kõige parem oli, kui ta
mere äärt mööda edasi, tagasi käis ja nii
rüideid tuule käes kuiwatas. Seda tegi ta.

„Olgu linna saun kui ilus tahes“,
mõtles ta isceneses, „aga seal sees ma ometi
elada ei taha. Seal wõiwad ju inimesele
mitmesugused õnnetused juhtuda. Ennem
olen ma maal peremces kui linnas sauna-
mees. Mõtlesin küll esmalt linna sauna-
mehel funinga elu olemat, aga nüüd näen
selgeste ära, et saunamehe põli wilets nii
hästi linnas kui ka maal on. — Aga raha,
raha, see ajab mulle hirmu peäle! Oh,
miks ei wõtnud ma Tiinu sõna kuulda ja ei
jäänud koju!

Kord forralt kuiwasiwad Tõnu rüided
nõnda palju, et muidu harwa weel mõni
till maha langes. Nüüd ei wiitnud ta
enam aega, waid hakkas kärmete sammudega
kõrtsi poole kõndima, kus sulane Jüri teda
ammu wist juba ootas. Dee peal nägi ta,
et mõned wastatulejad küll imeslledes ta
peäle waatasiwad, aga ta ei pannud sellest
midagi tähele, waid ruttas edasi. Kõrtsis
ootas sulane Jüri teda tõeste juba tüki
aega ja wõttis nüüd suure rõõmuga wasta.

„Alga peremees,“ küsis Jüri imestledes, „kus ja oled ometi käinud? Sa oled ju üsna märg ja selja taffa päris muda e!“

„Wõtku pagan niijuust linna“, kostis Tõnu sülitades, „kus inimene ilma teadmata meresse võib kufuda. Ei ma ole seejuust õnneust Pihulas veel eladeski näinud ehk küll Pihula Lääne Peterburg on. Müüd aga Jüri, oli nii hea mees ja wahetame riided; ma annan omad märjad sulle, anna ja omad kuiwad mulle. Ma kannaksi hea meelega oma riideid, aga ma pean täna rahatoimetuse majasse minema ja seal ei wõi ma sell kombel ilmuda, kudas ma praegu olen. Sa wõid minu märgade riietega wanfrisse minna, pifali heita, tefi peäle wõtta ja sull ei ole wiga midagi.“

Gulasel ei nähtud see wahetuse kauba tegemine küll mitte üsna meele pärast olewat, aga siiski tahtis ta peremehe sõna kuulda ja läks hoowi riideid wahetama. Jüri oli peenike, Tõnu aga täis keha meest. Suure waewaga sai Tõnu alumised riided ümber; need oliwad tall nõnda keha ümber kinni, et ta ennast waewalt wõis liigutada. Kui kord kuue kätte tuli, leidis Tõnu selle nii kitsa olewat, et jeda kudagi wiisi selga ei saanud. Küll katsus Tõnu, aga mis

wõimata, on wõimata. „Ei aita muud nõu kui pean kõrtsmiku palwelle minema,“ mõtles Tõnu. „Kui ma maksan, küll ta ehk siis oma kuue minu kätte laenab. Ega ta päewa ometi mu kallale ei tule.“

Sedamaid läks ta kõrtsmiku juurde ja kaebas temale oma õnnetust: ta seisnud mere kalda peal ja libesunud äkiste sisse. Mida auku langemisest ei julgenud ta sõnagi kõnelda. Kõrtsmik oli sedamaid walmis Tõnule oma kuube lubama. Tõnu pani oma kuue ahju äärde wana otsa kuitwama ja ajas kõrtsmiku kuue selga. Ka see oli Tõnu keha kosta kitsas küllalt, aga siiski sai Tõnu ta selga. Kes oli nüüd rõõmsam kui Tõnu.

Lõuna oli juba kätte jõudnud. Tõnu sõi nüüd Süriga lõunat ja läks siis rahatoimetuse maja otsima. Ta küsis paari inimese käest, kus nimetatud maja olla, mis peäle teda ikka otse edasi kästi minna. Tõnu oli kuulnud, kroonul olla suured majad. Kui tall nüüd suured, hallid müürid silma paistsiwad, arwas ta seal rahatoimetuse maja olevat ja sammus sinna poole. Aga kudas pani ta imets, kui ta ligidalle jõudis ja nägi, et müürid küll maja moodi wälja näitawad, aga

afnaid ega uksi kusakil ees ei olnud. Peale torni ei olnud majadel ka katusfid kellegil peal. Et siin rahatoimetuse maja ei wõinud olla, sai Tõnu pea aru, aga mis majad siin olivad, sellest ei saanud ta mitte aru. Iseäranis pani ta ühte suurt maja imeks, kellel wäga suured afna augud olivad, aga mitte ühte ainust afent ees; ka katus puündus sell majal niisama nagu teistel. Hea meelega oleks Tõnu kõigi nende majade üle teadust soowinud, aga kes andis temale seda. Snneks nägi ta tüki maad enesest eemal ühe nooremehe olemat. Ta läks aüpaklikult selle juurde ja küsis, mis koht see olla ja mis need imelikud majad tähendada.

„See on lossi aed, kus meie praegu oleme ja need müürid seal on endise Haapsalu lossi waremed.“

„Wõi nii“, ütles Tõnu imestledes. „Kas teie ei wõiks aga nii hea olla ja mulle mõnda tähtsamat kohta näidata. Ma olen siin wõeras ja ei oska kusakille minna.“

Wõeras lubas Tõnu tahtmist täita. Mõlemad sammusiwad nüüd uuesti lossi waremete poole. Wõeras näitas ja seletas Tõnule mõndagi. Matufese aja pärast

jõudsiwad nad ühe angu äärde, kust inimene parajalt läbi mahtus. Tõnu waatas august alla ja nägi teda väga sügawa olewat. Augu ääre peal oli redel, kelle teine ots alla põhja ulatas.

„Sest august minnakse alla keldri“, mis kaunis suur ja lai on,“ ütles mõeras seletades. „See keller on väga tähtjas; siin peeti endisel ajal neid wangis, keda teised wäljas kartsiwad ehk kes teistele pahandust tegiwad. Ilma ootamata mõeti ta kinni, weeti siia lossi ja lasti siit august kõitega alla keldri. Kes korra all keldris oli, pidi maailmaga igaweste Jumalaga jätma. Ta ei saanud elus enam taewa walgust näha. Ka pärast surma ei toodud ta keha alt wälja. Kes sinna suri, see sinna jäi. — Kui meie tagasi tuleme, võime seda keldrit alla waatama minna.“

Nad läksiwad edasi. „See siin on ennemuistne lossi torn,“ ütles mõeras torni peale näidates, „mis meie ka seest poolt natuke võime waadata.“ Mõeras ruttas ees treppi mööda ülesse. Suure waewaga sai Tõnu ta järele. Viimaks jõudsiwad nad ühte kambriisse, kus trepp ära lõpes. Kõik kambri seinad oliwad nimesid täis, mis need, kes kambriis käinud, sinna kirju-

tanud. Kui nad afnast ümberkaudusid kohte waatasiwad, ütles wõeras: „Selle mäe sees, mis siinsamas meie ees, on maa-alune tee, mis mitu wersta pikk olla. Kui sa tahad, wõin ma sulle selle tee suud warsti näidata.“

Nad läksiwad nüüd tornist wälja, ronisiwad ülesse mäe peäle, sammusiwad seda mööda tüki maad edasi ja astusiwad siis alla. Siin nägi Tõnu, kudas suur tee ma sisse läks. „Siit lähme sisse!“ ütles wõeras ja kutsus Tõnut ligi, aga selle julgus oli forraga nii kadunud, et ta sisse mineku peäle mitte mõteldagi ei tahtnud. „Kes sind wõib uskuda“, ümises ta ise eneses. „Tulen ma sinuga maa alla, ei teä, mis sa seal minuga teed. Peäleegi on mull kakstuhat rubla ligi. Ei, maa alla ma ei lähe; kas ma meelega õnnetust pean otsima.“

Et Tõnul tahtmist ei olnud maa alla minna, pööris wõeras ümber ja sammus lossiwaremete poole tagasi. „Aga mis koht see ometi on olnud?“ küsis Tõnu, kui nad selle suure maja juurde jõudsiwad, mis Tõnu enne nii wäga imeks pannud.

„See on endine lossi kirik,“ wastas wõeras. „Tule minuga ligi, ma tahan teda

julle seest ja wäljast näidata." Seda üteldes puges wõeras ühest august müüri sisse ja Tõnu tema järele. Müüri sisse saades tuli neil kiwitrepp wasta, mida mööda nad edasi sammusiwad, kunni wiimaks kiriku laele peäsiwad. Kiriku lae peal kaskwis suur rohi ja mõned wäikesed puud. Wõeras läks kiriku lage mööda edasi ja kaskis Tõnu enese järele tulla. Tõnu läks paari sammu, nägi aga forraga enese ees lae wõlwi sees suure augu ja läbi augu sügawas all kiriku põrmanda. See ehmatas teda nõnda, et ta filmapilk ümber pööris. Wõeras ronis aga ülesse kiriku müüri ääre peäle ja kais seda mööda ilma kartmata edasi. Kiriku mõlemal pool otjas oliwad müürid nõnda kõrged olnud, et nad kord korralt ülewelt loomalle minnes katuse harjani oliwad ulatanud. Wõeras hakkas nüüd ka nende otja ronima. See ajas Tõnul nii kange hirmu peäle, et ta pikjade sammudega treppi mööda maha ruttas. Ta ei tahtnud see-suguse wõeraga enam midagi tegemist teha, kes iseeneselle surma läks otsuma. Wõeras ei olnud Tõnu äraminemist sugugi tähele pannud. Tõnu waatas nüüd ise ühte ja teist kohta. Korraga tuli talle meelde, et ta üsna hästi seda keldri auku waatama

wõits minna, kus ta hafatuses wõeraga käinud. Pea leidis ta selle koha üles. „Siia feldri wõin küll korrafs waatama minna, mis moõdi seal endisel ajal wangi-põli olnud,“ mõtles Tõnu iseeneses. „Ega siin ju midagi kartust ei ole. Redel on ju ees; mis muud kui ronin alla.“

Rudas mõtles, nõnda tahtis ta ka teha. Ettemaatlikult puges ta august sisse ja astus redelit möõda alla. Natuke aega läks enne ära kui ta alla jõudis. Esiotsa ei wõinud ta midagi näha; kord korralt harjusiwad silmad pimedusega, mis siin walitses ja nüüd sai ta aru, et ta kaunis laialdases ruumis seisis, mis ülewelt kofku wõlwitud. Aluf ülewel oli ainufene, kust siia feldri saadi ja kust walgus sisse paistis. Kõik, mis ta siin all nägi, ajas talle üsna hirmu peäle. Igast küljest paistsiwad furnu-lund ta filma. Ta jalg puutus ühe kõlisewa asja külge. Ta wõttis selle maast üles ja nägi, et see raua natuke oli, mida ta pea ahelaks tunnistas. „Oh kui mõnda inimest ei ole muißt süüta, muißt süüga, siin oma elu pidanud lõpetama,“ õhkas Tõnu iseeneses. „See sündis sell ajal, mida mit-med inimesed heaks nimetawad. Nüüd alles saan ma aru, kui kuldne aeg meie

aeg endise aja kõrwal on. Bene teisrite wägem käsi on kõik seesugused hirmu kohad ära kautanud. Oh, mull tulewad hirmu wärinad peäle, kui ma selle peäle mõtlen, kudas nii mitmed sadade aastate eest siin elu lõpetasiwad. Ara, ära siit hirmsast paigast!"

Nõnda mõteldes hakkas ta redelit mööda ülesse ruttama. Tuba oliwad ta jalad wiindama pulga peal, kui forraga, oh seda õnnetust, tema raske keha redeli mädanud kõrwaspuud katki wajutas ja redel kõige Tõnuga kahes tükis alla kukus. Warsti ajas Tõnu ennast maaft ülesse ja katsus liikmid järele; et ta kuskil walu ei tunnud, arwas ta üsna õiete, et tall midagi wiga ei ole. Siia maale ei olnud tall redelit meeldegi tulnud. Nüüd aga, kus enesel midagi wiga ei tunnud olemat, mõtles ta jälle selle peäle, kudas siit alt wälja pääseda. Kui suur oli ometi ta ehmatus, kui redeli katki nägi olemat. Siiski ei heitnud ta kõhe meelt ära; ta wõttis rätiku kaelast ja sidus rätikuga ühe puu ja sika paeltega teise puu koku ja katsus uueste ülesse minna. Ilma asjata. Sukapaelad ja rätik oliwad liig nõrgad, nii et tema rasket keha üles ei jõudnud tanda. Redel läks uueste katki.

Tõnu tegi weel mitu katset, aga iga korra üks ja seesama palk. Ikka suuremaks ja suuremaks kasvamis Tõnu ahastus. Ta katsus müüri mööda ülesse ronida, kus mitmes kohas lubi kividest vahelt maha langenud, aga pea sai ta aru, et ka see ettevõtmine ilma asjata oli.

Tõnu istus nagu hiir lõksus. Peasemist ei olnud kuskilt loota. Siiski ei pannud Tõnu seda palju tähele. Eks ta appi ei võinud hüüda. Waewalt oli see mõte talle tulnud, kui ta ka juba waljuste hüüdma hakkas: „Kuuljad, nägijad, tulge appi, tulge appi!“ Aga ta heäl kajas keldri wõlwiist tagasi, wäga wähe peasis ülemest august wälja ja seegi tuli nagu sügawast maa alt, nii et seda kuigi kaugelle ei kuulnud. Hüüdmisega ühel hoobil hakkas Tõnu wäiksid kivitükka alt läbi augu wälja viskama. Suurem hulk sattusiwad wasta wõlwi ja kukusiwad sealt tagasi, aga mõni juhtus kogemata siiski august wälja. Seda wiisi tegi Tõnu paar tundi tööd, kunni wiimaks ilm pimedaks hakkas minema, ilma et kuskilt abi oleks tulnud. Nüüd arwas Tõnu, et ta töö enam midagi ei maksa ja jäi selle pärast puhkama. Oles Tõnule niisugune õnnetus juu juhtunud, küllap ta

siis warsti oma hirmsast wangitornist oleks peasenud. Sui on Haapsalus palju merewee pruufijaid, kes iseäranis rohkeste lossias jalutamas käiwad. Need oleksiwad wistist Tõnu hüüdmist kuulnud ja temale appi ruttanud. Et aga sügise kääs oli, käis wäga harwa inimesi lossi waremetes. Nii pea kui mereweet pruufijad Haapsalust ära lähewad, on linn otse kui surnud; muidu siin ehk seal puudub sull natukese aja pärast inimene filma.

Nüüd hakkas Tõnu oma lugu õieti järele mõtlema. Hirmu warinad tuliwad talle peäle. Ta oli teiste õnnetumate eest kahetsenud, kes endisel ajal kes keldris elu oliwad lõpetanud ja pidi ise nüüd uuemal ajal ilma süüta sedasama palka nägema. Ta seda õnnetust oli ta kõik ise eneselle kaela saatnud. Kõegi ei teadnud, kuhu ta jäänud.

Tõnu katsus käpuga enese ümber. Ta oli päewa ühe suurema kiwi seinä ääres näinud, kelle peal endisel ajal wangid wist istusiwad. Kui ta natukene otsinud, leidis ta selle üles. Selle kiwi otsa istus ta nüüd õhates. Higi tilgad tilkusiwad ta otsaesise pealt maha. Ta pühkis neid käega ära,

aga natuke aja pärast tundis ta uueste otsaesise märja olevat.

„Kes mind käskis siia Haapsalu tulla,“ õhkas ta iseeneses. „Oh oleks ma kodu ometi Tiinu sõna kuulda mõtnud ja rahatoomist ükskõik kelle hooletis jätnud! Mispärast pidin ma nõnda uudishimuline olema ja Haapsalu linna näha tahtma! Kodu magaksin ma praegu wagusi süngis, ilma et mulle selle ehk teise asja pärast oleks muretseda. Miks pidin ma ülepea siia lossiwaremetesse tulema! Kas mulle mujal kohta küllalt kätta ei olnud. Ja kes käskis mind mõõra juurde minna ja teda eneselle lossiwaremeid näitama kutsuda! Oleksin ma üksi käinud, ei oleks ma sest neetud keldrist midagi teadnud. See mõeras, see mõeras, see on süüdlane, et ma niisuguse õnnetuse sisse sattunud! Siin keldris pean ma nüüd nagu kõige suurem kurjategija oma elu lõpetama! Keegi ei tea, kuhu ma jäänud! Ja, oh ja heldeke, mis ma unustanud olen, minu kakstuhat rubla. Ma jään koguini kroonu rahawargaks! Kõik arwawad, et ma kaksetuhande rublaga kusjeda ja teist läinud ja enam ilmaski tagasi ei tule. Mind hakatakse siin ja seal taga otsima, ilma et keegi teaks arwata, et ma

siin nii ligidal olen. Sa kui mind siit ehk ka üksford leitatse, on mu waim ammu ihust ära lahkunud ja minust üksnes luud järele jäänud. Kodu, jah kodu, seal waawatad kõik minu Diiu peale, nagu oleks ta warga naene; kõik wiiskawad teda ja mind ja kiiruwad meid maa põhja! Wald peab, kudas mõista, muidugi uueste siis kaskstuhat rubla maksma. Et keegi hea meelega nii suurt rahasumma käest ära ei anna, seda tean ma selgeste. Nad tapawad ehk Diiu koguni minu süü pärast ära! Oh ma waene, oh ma õnnetu! Ma sureks siis hea meelega, kui ma teaks, et mu Diile midagi wiga ei sünni. Nii aga, kudas lood praegu on, ei ole seda sugugi loota! Oh õnnetust, oh õnnetust! Ma pean kõige maailma ees kroonu kasketuhande rubla waras olema."

Nõnda õhkas ja kaebas Tõnu mõnda aega. Korraga tundis ta, nagu roniks midagi ta jala peale. Kohkudes tõmmas ta jala eest ära, wõttis siis enese kõrwalt karmeste hea suure kiwi peusse ja wiiskas selle koha peale, kus ta looma jala pealt maha raputanud. Kõik jäi jälle wagusi. Midagi ei tulnud enam Tõnut hirmutama. Kord forralt wajusiwad ta silmad ikka enam

ja enam finni. Wiimaks halastas uni Tõnu peäle ja tegi ta hirmule ja ahastusele forraga otja.

Ülewelt august paistis walgus jälle siise ja walgustas pisut pimedat ruumi, kui Tõnu wiimaks üles ärkas. Wõeras- tades waatas ta enese ümber ja ei saanud esmalt sugugi aru, kus ta oli. Liig ruttu tuliwad talle siiski mööda läinud juhtumised jälle meelde. Ta filmad langesiwad nüüd kiwi peäle, mis ta böse oma jala peäle roninud eluka pihta wisanud ja ta nägi kärnkonna, keda kiwi furnuks löönud. Gilse hirmu ja ahastuse juurde astus Tõnu uus waenlane: tühi kõht hakkas talle kaunis kibedaste waewa tegema. Nälja kusetust ei olnud siiski kufagilt leida. Uueste hakkas Tõnu hüüdma ja kiwa wälja wis- kama. Ta oli tüki aega tööd teinud, kui ta meelest forraga nii oli, nagu kuuleks ta sammusid. Suure rõõmuga hüüdis Tõnu nüüd waljemine ja wiskas kiwa august wälja. Aga kõik kadus ära; inimesi ei tulnud augu suu peäle mitte nähtawalle. Uueste wöttis ahastus Tõnu südames maad.

Tund läks tunni järele pikkamisi mööda, ilma et Tõnule peäsemise lootust oleks annud. Tõnu oli nõnda palju hüüdnud, et ta heäl

täieste ära oli ja ta waewalt wõis rääkida. Tõuna oli wist ammu juba kääs. Et kõik ilma asjataks jäi, istus Tõnu uueste kiwi peäle kurwalt maha ja mõtles. See oli selge, ta pidi siia surema ja temaga ühes kaksstuhat rubla mädanema, mis ülewel maailmas mõnda inimest õnnelikuks oleksiwad teha wõinud. Ikka rohkem ja rohkem hakkas nälg Tõnut piinama. Ta tõusis wiimaks püsti, sidus kõhu paelaga kõwaste finni ja istus siis uueste kiwi otsa maha.

Juba jõudis wist õhtu kätte. sest walgus ülewel augu suus wähenes ikka rohkem. Korraga, oh seda rõõmu, Tõnu kõrwu tungiswad uueste inimese healed. Tõeste, Tõnu ei petnud ennast mitte; need kuuldi ikka ligemalle tulewad ja wiimaks keldri augu juurde jõudwat. Wiimast jõudu kofku wõttes hüüdis Tõnu paari korda nõnda waljuste kui iganes jõudis. „Siis on ta tõeste siin all keldris,“ kuulis Tõnu ülewel healt ütlemat ja nägi selle peäle inimesi nähtawalle tulewat.

„Tõnu, armas Tõnu, oled sa tõeste seal all?“ kuuldi uueste ühte healt ütlemalt küsiwat. „See on ju meie Süri heal,“ hõiskas Tõnu rõõmuga ja hüüdis siis waljuste: „Mina olen tõeste siin!“ Selle

peäle jõlbi talle ülewelt, et ta weel mõned minutid pidada kannatama; pea olla kõis seal, kellega Tõnut alt wälja tõmmata.

Kes oli nüüd rõõmsam kui Tõnu. Ta ei pidanud mitte lossi keldris hinge heitma, waid wõis koju Tiit juurde tagasi minna ja seal õndsalt ära surra. See oli tõeste suur rõõm. Seda ei olnud Tõnu sugugi lootnud.

Mõne minuti pärast oli kõis sinna toodud. Pea wifati ots alla Tõnu kätte. Kärmeeste fidus Tõnu otsa enese ümber finni ja andis siis märki, et teda ülesse tõmmatakse. Kätega tugewaste kõie küljest finni hoides jõudis ta kord korralt ülemalle augu poole. „Sumalaga“, hüüdis Tõnu iseeneses. „Sumalaga, ja neetud keller, ei ma sind iialgi enam waatama ei tule. Oled mind poolteist päewa küll piinanud ja kes teab, mis minust oleks saanud, kui mitte abi ei oleks tulnud. Selle peäle weel!“

Õnnega jõudis Tõnu ülesse, kus teda ettewaatlikult august wälja tõmmati. Siin nägi Tõnu neli meest ja nende hulgas ka oma Turi. Hõisates teretas Tõnu päewa walguft ja oli rõõmu pärast nagu joobnud. Aga korraga fahwatas ta ära ja läks walgeks nagu lubjatud sein. „Mis nüüd

wiga?" küsis wõeras noormees, kes enne Tõnule lossiwaremeid näidanud ja ta tema peastjate hulgas oli. „Mis sind nii äkiste lohutab?"

„Minu raha, minu raha!" ägas Tõnu kellel nüüd alles meelde tuli, et tall kõrtsmiku kuub seljas ja ta kaskstuhat oma kuue tasku unustanud. Ei aita küll midagi, pean uueste keldri tagasi minema!"

„Oled sa raha keldrisse maha unustanud?" küsivad Tõnu peastjad.

„Ei mitte," vastas Tõnu, „aga —"

„Oled sa sõge peast," kostivad wõerad. „Wõi oled sa veel liig vähe seal all istunud ja tahad kauemaks ajaks sinna."

„Hoidku taewas selle eest," vastas Tõnu ägades, „aga ma olen raha eile kõrtsi unustanud; ega seda küll wist enam seal ei ole."

„Sa wõid ju ometi kõrtsi waatama minna enne kui sa uueste keldrisse jooksed," ütlesiwad wõerad ja selle nõuuga jäi Tõnu rahule.

Enam jookstes kui käies ruttas Tõnu kõrtsi poole. Türi ja wõerad jäiwad temast kaugelle maha. Täie joonega tormas Tõnu kõrtsi uksest sisse ja ilma et kõrtsmiku küsimist kuulanud oleks, istis edasi taha kambriksse. Seal rippus ahju ääres praegu alles

Tõnu kuub. Nagu karu kargas Tõnu kuue kallale ja, oh seda õnne, raba tunti alles olevat ja just niisama riide sisse õmelmeldud nagu enne. Kes oli nüüd õnnelikum ja rõõmsam kui Tõnu. Nüüd läks ta kõrtsituppa tagasi, kuhu Türi sell filmapiigul ka peastjatega jõudis. Kõik nõudsid, et Tõnu neile oma juhtumisi kõneleks. Tõnu las kis elu peastjatele enne rohkesteelefastet ette anda ja hakkas siis oma juhtumisi jutustama, mis meile juba tuttavad. Kui Tõnu seda nimetas, kudas ta kima august wälja wiisanud, naeratas kõrtsmik ja ütles: „Seda ma arwastin küll, et see kõik tondi lori ongi.“ Selle peäle jutustas ta, kudas täna paar meest kõrtsi tulnud ja kõnelenud, lossi keldris olla tont; nad ise näinud, kudas kiwid keldri august wälja lendanud.

Tõnu tahtis sedamaid koju sõita ja raha arawiimist ükskõik kelle hooleks jätta, aga kui kõrtsmik küsis, kas ta õõse meelega jälle õnnetust otsima minna, kadus õnnetuse sõna kuuldes Tõnu sõidu himu täieste ära; ta wõttis nõuks õõseks siia jääda ja homme ise raha ära wiia.

Nüüd jutustati Tõnule, kudas tema õnnetusest teadust saadud. Kui wõeras

noormees lossi kiriku müüride otjast maha tulnud, ei olnud ta Tõnut kufagil leidnud ja läinud siis koju. Türi ootanud õhtu peremeeft tagasi tulewat, aga ilma asjata. Teise hommiku wara tõusnud ta üles ja läinud otsima, ilma et kufagilt oleks leidnud. Peäle lõunat tulnud paar meest kõrtsi, — sell ajal oli Haapsalus wäga wähe kõrtsa — ja jutustanud oma tondi lugu. Kõrtsmik arwanud warsti, et see ehk Tõnu kadumisesse puudub, liiatigi weel siis, kui wõeras noormees hiljem kõrtsi tulnud ja Tõnu kadumist kuuldes jutustanud, ta olla eile lossi waremetes seesuguse mehe näinud. Seda kuuldes wõtnud Türi sedamaid wõera ja weel paar meest ja läinud Tõnut lossi-waremetesse otsima, kus nad teda ka tõeste leidnud.

Hommiku wõttis Tõnu kõrtsmiku ligi, kes temale rahatoimetuse maja kätte näitas, et enam kufagille mujale ei läheks, maksis seal raha ära ja ruttas siis kõrtsi tagasi. Siin ei pidanud teda enam ükski kinni. Ilma aja wiitmata sõitis ta wälja ja jättis Haapsalu igaweste Sumalaga. Pidi ta siia weel õnnetusi otsima tulema.

Kui ta wiimase kõrtsi juurde jõudis, ei sõitnud ta siit enne edasi kui paar meest

temaga ühes sinna poole sõitsiwad. Kes tohtis uskuda, — kuusikus mõis ju rõõwel jälle ees olla. Ilma et mingisugust õnnetust oleks juhtunud, jõudis Tõnu Türiga koju, kus Tiit neile kaugelt juba wasta tuli. „Üksford, üksford tulete ometi tagasi,“ hüüdis Tiit, „olen teie pärast küll juba mures olnud.“

Sõomalaua ääres kõneles Tõnu Tiitule kõik õnnetused üles, mis tall Haapsalu tee peal juhtunud. „Eks ma ütelnud“, ütles Tiit, „mis sina ka Haapsalu läksid. Eihulast saab sinu jaoks küll. Sa kui sull juba kodu ligidal rõõwolid wasta tuliwad, miks ei pöörnud ja siis koha ümber!“

„Tiit, Tiit!“ hüüdis Tõnu rõõmuga, „ma saan aru, rõõwel ei olnud keegi muu kui sina ise.“

„Kes muud,“ wastas Tiit naerdes ja andis Tõnule kätt. „Mis ma pidin sinuga tegema! Ma lootsin sind selle läbi nõnda palju hirmutada, et koju tagasi pöörad ja raha wiimist teiste hoolets jätad, aga mu nõu ei läinud korda. Sest on siis ka kõik see õnnetus tulnud.“

„Jah, ma näen ja saan selgeste aru,“ ütles Tõnu, „et sull täieste õigus. Teie naeste sõna peab mees mõne korra ikka ka

kuulda wõtma. Olesin ma sinu tahtmise
järele teinud, ei oleks ma mingisugust hirmu
ega õnnetust näinud. Haapsalus oli mull
esimene kord káia, ja wiimaseks jäägu. Eihula,
Eääne-Peterburg, on hea linn; sealt saan
ma kõi, mis mull iganes tarwis ja seal
ei juhtu mingisugust õnnetust. Eihula on
ja Eihula jääb minu linnaks!"

Kosjakontor.

1.

Sügawas mõttes istus opmann Hiline laua ääres ja waatas lehtede peale. Tehed aga, mis ta ees seisiwad, ei olnud selle korra mitte päewaraamatud, kust ta oleks uuri- nud, kui palju teupäiwi üks ehk teine talu- poeg wõlgu jätnud ehk kui mõnda päewa sell ehk teisel saunamehel weel teha, — ei, see kord oliwad lehed koguni isesugused: päe- waraamatu lehtede asemel waatas opmann ajalehti. Wist murdis ta mõne tähtsa Moor- Gestlaste politika küsimuse kallal pead ja armas, kui suurt kasu ehk kahju sellest wõiks tulla, arwab külawader. — Kaugelle märgist kõrwa läinud! Opmann laskis politika küsi- mused olla; temal mõlkusiwad hoopis teised küsimused meeles. Kolme esimest ajalehtede

külge ei olnud temal nagu olemasgi; need jättis ta täieste filmamata; tema hakkas nagu naesterahwad ajalehti lugema, see on: tema tegi kuulsa neljandama leheküljega alustust ja lõpetust. Neljandama lehekülje peal nähti tema kõige tähtsamad politika küsimused olevat. Neid uuris ta otsegu tähetundja oma taewatähti ja tohter kontisid. Kes aga opmanni terasemalt tähele pani, nägi peagi, et tema film üksnes ühe ja sellesama tüki peal kuulsal kuulutuste küljel seisatas ja et see koht midagi vähemat ega wiletsamat ei pakkunud kui taewalikkude meeste ja naeste sugu hingede ühendamisest ehk õigem: nõuu ja juhatus ja abi kõige hõlpsamal wiisil luuawarre peremeheks, ei, tahtsin öelda, luuawarre sulaseks saada. See põli nähti ütlemata õnnis meie opmanni meelest olevat, sest ega ta muidu nii märka hoolega kosjakontori kuulutust poleks uurinud, mis igale ühele kallimat kaasakest tõutas.

Wiimaks ärkas opmann nagu unest üles. Praegu wõttis ta postpaberi poogna kätte, kirjutas sülle tindi sisse ja tahtis wist kirja hakata kirjutama, kui äkiste üks lahti tehti ja opmanni sõber noor karjamõisa omanik Naljane sisse astus. Tema filmist loitis nooruse elu wõim ja nalja tuju.

„Wõi nii!“ ütles Naljane teretuse järelle opmanni poole sammudes. „Wõi nii kaugel oled juba järjega! Soovin õnne! Soovin südamelikkust õnne!“

„Aga mis peale?“ küsis opmann imestledes noore mehe peale waadates.

„Mis peale? No mis seal nii palju imestleda!“ kostis noormees. „Kas sina siis peigmees ei ole. Sull on ju hulk ajalehti laua peal.“

„Kas inimene siis kogu peigmees peab olema, kui ajalehti loeb?“ küsis opmann naeratahes.

„Igaüks küll mitte,“ tähendas sõber, „aga ma arwan seda, et kui sina oma päewaraamatute kallalt ajalehtede kallale lähäd, et see siis midagi iseäralikku tähendab.“

„Sull on juba õigus,“ tõendas opmann.

„No eks ma ütelnud,“ vastas sõber.

„Siis oled tõeste peigmees ja loed oma kihluse kuulutust juba ajalehtedest.“

„Eksid wennike, eksid wennike,“ ütles opmann ja koputas sõbrale õla peale. „Ei nii kaugel pole järjed veel!“

„Kas sa aga ei ütelnud, et sinu ajalehtede lugemine midagi iseäralikku tähendab?“ päris sõber.

„Üsna õige“, kostis opmann mõtte muigutades, „aga see võib ju ka midagi muud olla kui minu tihluse kuulutus.“

„Mis hullu siis?“ nõudis karjamõisa omanik silmi laiale ajades. „Käagi ometi.“

„Et waata“, lausus opmann jälle mõkki muigutades, „asi on koguni nii, et ma niisama kaugel oma kotsja looga olen nagu kahesümne aasta eest, kui alles karjas käisin.“

„Kas siis Muru mõldri Mariie sind pika ninaga tagasi saatnud?“ küsis sõber juuri filmi tehes.

„Mis veel!“ waigistas opmann. „Mariie wõtaks mind iga päew kahe käega wasta, kui mina aga teda kosiksin.“

„Ja sinul oli kindel nõuu Mariiele kotsja minna“, sõnuis sõber waele.

„Jah oli küll, aga sest ei tulnud midagi,“ seletas opmann.

„Miks siis mitte?“ uuris sõber.

„Mis ma niisugusega pean tegema,“ arutas opmann kortsus kulmul. „Kiideti mulle teda nii ja nii enne kui teda ise olin näinud. Waatama minnes kuulsin aga, et Muru Mariie sugugi „kubernant“ ei olla ega „laweritki“ ei mängida. Kes aga kubernant ei ole ega lawerit ei mängi, see ei wõi kellegi õige opmanni proua olla.“

„Kas sa siis kooli tahad asutada ja oma tulewast abikaasat koolitajaks panna?“ naljatas karjamõisa omanik.

„Mis weel!“ pajatas opmann. „Seda pole minu tulewasel abikaasal iialgi tarwis. Eks siis mina suure mõisa opmann ei ole, kes oma prouat jõuab toita. Aga waata, mina ostsin eneselle hiljuti laweri; see seisab nurgas ilma mängijata. Sellepärast nõuan, et minu tulewane lawerit peab mängima. Peale selle olen kuulnud, et kubernerid wõi kubernandid wäga suure auu sees olla. Inimene peab katsuma ikka kõrgemale ronida! Nii on minu nõudmine, minu tulewane olgu kubernant.“

„So oh!“ kostis sõber. „Aga kas meie kihelkonnas siis niisugusid noori neidisid ei ole, kes kubernerid on, nagu sina ütled? Mõttele ometi: Aino, Helmi, Linda, Tuuli, Salme. Ja naabri kihelkonnas weel Wana mõisa Wiiru, Jäärise mõisa Juta ja mitmed muud. Mis sa weel tahad?“

„Neid tunnen ma kõiki“, ütles opmann põlgawa healega. „Kõik kodu üles kaswanud, — mis niisugused teawad. Teise kihelkonna neidisid, keda nimetasid, ei tunne ma küll õieti; olen kõiki üksnes korra näinud, aga mis head wõib meie maal olla. Kõik,

mis meie maalt, on halb; mis wõeralt maalt, auus. Dstan sellepärast linnast alati wõera maa kaupa."

"Siis pead eneselle õige Pariisist tellima, " pilkas karja mõisa omanik.

"Mis sa mõtled, " lausus opmann. "Kuid nii kaugelle minna ei ole wajagi. Saab ligedamaltki. Et waata, mis siin seisab!"

Seda üteldes andis opmann laua pealt ajalehe sõbra kätte ja näitas näpuga ühe koha peale, kus see nüüd luges:

"Kosimised, see on naesewõtmised ja mehele minemised saawad kõige kõrgemate seisukeni ustawaste ja tarwilise õrna tundmisega toimetatud j. n. e. Kirjad ja soowid on järgmise adressi all saata: Direktor herra Julius Wohlmann Breslawis."

"Kas nüüd aru said?" ütles opmann, kui sõber lugemist lõpetas.

"Sina tahad siis eneselle Breslawi kosjakontorist abikaasa muretseda?" küsis sõber filmi hästi pärani ajades.

"Mis muud, " seletas opmann. "See nõuu mul just on. Kui wõeralt maalt midagi saab, siis saab head. Nii loodan ma siis ka kõige parema naese saawat. Mina tahtsin just kosjakontori kirjutama hakata, kui sina tulid."

„Ära siis ennaft eksitada lase“, pillas sõber! „Kuitu tööle ja firi walmis. Mida warem, seda parem!“

„Nii mina mõtlengi. Wiida sina oma aega; mina meisterdan kirja walmis ja siis wõid sina seda täna weel posti peale wiia. Sell wiisil jõuab firi mitu päewa waremalt määratud kohale. Meie post käib ju väga harwa.“

„Sinu tahtmine sündigu!“ wastas Nal-jane kawala naeratamisega. „Soowin ette juba õnne.“

„Ära naera enne ühtigi,“ rääkis opmann wahele. „Küll sa näed, et niisuguse kaasa-tese saan nagu kellegil teisel ei ole.“

„Küll ma usun“, kõneles kelmlikul wiisil sõber. „Ära siis wiiwita.“ — Opmann wõttis nueste sule kätte. Ta arwas ja arwas, aga häid kojamõtteid ei tahtnud tema päewaraamatu pügalaid täis olemasse pähata. Oli ju ometi waja koajakontori direktorile kirjutada ja paluda, et see temale kõlbliku abikaasa muretseks. Ega see kerge töö polnud. Mitu paberi poognat käristati enne lõhki kui firi wiimaks walmis sai. Alma et sõbrale kirja sisu ette oleks lugenud, pani opmann kirja kinni ja kirjutas

adresssi peale: „Direktor herra Julius Wohlmann Breslawis.

„Sooh!“ ütles selle peale opmann sügawaste hinge tõmmates; „nüüd on raske töö tehtud; nüüd oodata, mis tuleb. Kordamineku poolest ei kahkle ma sugugi. Siis olen mees! Aga toimeta fina mu kallis kiri hoolega ära.“

„Küll see sünnib,“ tähendas noormees. „Looda minu peale!“

Pikkamisi pistis Maljane kirja tasku, tõmmas aga nagu wälk selle jälle wälja, kui opmann paariks silmapilguks teise tuppa läks, astus tiireste laua äärde, wõttis tule, tõmmas kirjale kriipsud peale ja kirjutas selle peale paar rida. Selle pisukese kirjaliku töö järele rändas kiri jälle taskusse tagasi nagu ei oleks midagi süündinud.

Kui opmann warsti tagasi tuli, kõneldi weel natuke aega kirja asjust ja muiiski juhtumistest, funni wiimaks wõeras püsti tõusis ja minekut tegi. Kuast wälja astudes tuletas opmann wõerale weel korra meele:

„Toimeta mu kiri hoolega!

„Head pruudi õnne!“ wastas aga sõber ja astus jumalaga jättes õue. „Ole mureta!“

2.

Tartus K. uulitsas kümnendama maja teises korteris istuvad kaks studenti laua ääres ja puhuvad magusat juttu.

„Kas tead,“ ütleb üks teisele, „mis kena nali nüüd pea tulemas?“

„Mis siis, armas Hans?“ küsib teine. „Sina ei ole siamaale sest minule midagi kõnelenud.“

„Palun andeks, kallis Kaarel,“ kostab esimene, „olen seda üsna unustanud. Sina pead aga lubama mulle oma nõuuga abi olla.“

„Mõista muidugi,“ kõneleb Hans wahel. „Kus nalja võib teha, seal olen mina ikka esimene mees. Aga mis nali see on? Et jutusta ometi.“

„Sedamaid, sedamaid!“ ütleb Kaarel. „Pane siis kõrvad kinni ja kuule mu kõnet:“

„Seda on umbes nädalat kolm tagasi, kui mina korraga ühe väga imeliku kirja sain. Kirjal oli Breslawi linna ja kosjakontori peremehe nimi peal, aga see oli hiljem maha tõmmatud ja selle asemelle Tartu ja minu nimi kirjutatud. Terasemalt oma nime tähele pannes märkasin, et uus aadress minu onupoja — ja tunned

ju teda, on maal farjamõisa omanik, — ma ütlesin, et adress minu onupoja kirjutatud. Smeistledes tegin kirja lahti, aga suuremaks kaswis nüüd alles minu ime. Onupoeg ei olnud minule sõnagi kirjutanud. Kiri ei olnud sellegi poolest mitte tühi, waid tema sisu koshjakontori direktorile kirjutatud, kelle käest kirjutaja eneselle abikaasat tellis. Kirja lugemist lõpetades nägin, et kirja kirjutaja keegi muu pole olnud kui M. mõisa opmann Hiline. See oli mõistatus ilma otsuseta. Ma ei teadnud sugugi, mida teha. Kudas saatis onupoeg koshjakontori kirja minu kätte? Ma murdsin pead, aga ei leidnud õiget otsust. Alles järgmine päew tõi seletust. Mina sain onupoja käest uue kirja. See seletas ta eilist mulle tänini arusaamata kirja lugu. M. mõisa opmannil olla kange koshmise nõuu, aga tema ei hoolida meie maa neididest suuremat midagi, waid soowida Sakslast ja seda arwata ta koshjakontorist kõige hõlpsamal kombel leidwat. Kogemata juhtumise korral saanud onupoeg tellimise kirja oma kätte; tema tõmmanud koshjakontori adressi maha, kirjutanud minu nime peale ja saatnud minu kätte. Mina olla student ja pealegi noor adwokat; studendid osata aga kõiksugu wigurid; sellepärast palus

onupoeg mind opmannile kena pusti mängida ja koshjakontori kulu peale temaga nalja teha. — Nii onupoeg. Mina arvasin loo üle ja olin onupojaga üsna ühes nõuus. Tempu on tõeste tarwis teha, mis uhket opmanni pisut mõistlikumaks teeks. Kui ettevõtmisega joonel lootsin olemat, kirjutasin opmannile koshjakontori nimel tagasi ja andsin teada, et temale sedamaid pruut näha saadetakse, kas ta sellega rahul. Täna õhtuks olen ma opmanni Tartu tellinud, et siin tulewast teist poolt oma silmaga näeks. Kindlaste usun ma, et opmann wististe tuleb."

"Kui ta tuleks, sest saaks tõeste kena nali!" hõiskab Hans.

"Wististe tuleb ta," wastab Kaarel.
"Selle poolest olen üsna julge."

"Aga mis nõuu sinul siis temaga nüüd on?" pärib Hans edasi.

"Pead kohe kuulda saama," ütleb Hans.
"Sina oled ometi korra Wanamõisa Wiut näinud? Eks ole üsna kena laps? See sünniks õige hästi opmannile. On wäike gubernante ja mängib oma jagu flaweritki. Seda kõik nõuab opmann iseäranis oma tulewase abikaasa käest. Aga tema oma

ümberkaudustest neididest lugu ei pea; tema tahab hästi kaugelt saada."

"Aga ega Wanamõisa Wiiu kaugelt ei ole!" räägib Hans wahele.

"Kannata, kannata!" parandab Kaarel.

"Mina tahan Wiiut opmannile sobitada. Onnelik juhtumine fergitab ettewõtmist. Wiiu on neil päiwil just Saksa maalt tagasi tulnud, kus ta poole aastat sakstega rändas. Praegu elab ta siin Tartus oma õe juures. Nii sünnib kõik kofku: opmann peab teda Saksa maa kosjakontorist saadetud pruudiks pidama."

"Kui opmann aga lugu märkab," ütleb Hans.

"Selle eest peame hoolt kandma," tähendab Kaarel, "et ta pettusest aru ei saa. Täna on „Wanemuises" tantšuõhtu. Sina wiid neidi Wiiu sinna ja opmanni ilmumise järele tulen mina opmanniga järele. Kui opmann Wiiuga mõne aja wõib kõneleda, loodan mina, et ta neidit wististe hakkab armastama ja" —

Enne weel kui Kaarel oma lauset lõpetas, koputati waljuste ukse pihta.

"Sisse!" hüüdsiwad mõlemad ühest suust. Uks läks lahti ja kes sisse astus, ei olnud keegi muu kui M. mõisa opmann.

Mõlemad studendid waatasiwad pool naerdes ühe teise otsa.

„Mis?“ hüüdis forraga opmann. „Teie siin, herra Pärg?“

„No jah, auustatud opmanni herra Hiline,“ kostis Kaarel. „Rõõmustan wäga, et mulle auu on teid enese juures wõeraks näha.“

„Kas ma ei ole effinud?“ fogeldas opmann. „Wist see ei ole K. uulitsa 10 maja teine korter?“

„Ei, olete üsna õiete tulnud,“ wastas Kaarel naeratades.

„Pagana päralt, mis see tähendab?“ ütles opmann pool õhates. „Mind on kellegi poolt K. uulitsa 10 maja teise korteri palutud tulla, aga seal pidiwad aiwa teised inimesed olema!“

„Kui lugu nii,“ kostis Kaarel, „siis on teid tõeste petetud. Mina asun juba paari aastat ses korteris.“

„Wõtku pagan!“ firus opmann sülitades. „Need Saksa lurjused! Mind nõnda petta! Pidiwad mulle saatma siia“ — —

„Keda nad pidiwad saatma?“ küsis Kaarel tähele pannes, et opmann oma

mõtteid ei tahtnud avaldada. „Keda nad teile tahtsiwad saata?“

Opmann sülitas ja ei lausunud sõnagi.

„Et rääkige ometi!“ manitses Kaarel.

„Eh! võime teile head nõuu anda ja teie lugu parandada.“

„Olgu siis,“ ütles opmann õhates.

„Teie olete targad mehed ja teate ehk mõnusat abi muretseda.“

Ja selle peale seletas opmann oma firjutamise koshjakontorisje põhjani ära.

„Kui midagi suuremat äpardust ei ole juhtunud, siis saame sellega warsti walmis ja teie olete üsna õiete tulnud. Teile näha saadetud pruut on tõeste Tartus.“

„Kas tõeste?“ küsis opmann rõõmuga.

„Alga miks mind siis teie juurde on saadetud?“

„Üsna liht wiisil,“ seletas Kaarel. „Waadake, auus opmanni herra, mina olen koshjakontori asjatoimetaja. Teie olete ju ajalehtedes lugenud, et koshjakontor igale poole asjataallitajaid soowib ja üheks niijugukses olen minagi heitnud.“

„Kes mu pruut siis on?“ küsis opmann juure õhinaga.

„Ärge nii karme olge,“ waigistas Kaarel. „Ei see asi lähä üks, kaks, kolm, waid tarwitab niijama palju aega kui meie

maa kosiminegi. Teie peate niisama õrnalt ja targu peale hakkama nagu muud meie maa peiud, see on, peate esmalt nagu kass palawa pudru ümber käima ja kord korralt lähemalle sammuma, funni wiimaks nii kaugelle saate, et teile „jah“ sõna antakse ja teie sihile jõuate. Mitte sõnagagi ei tohi te pruudile seda nimetada, et tema Saksa maalt siia tulnud, waid nii temaga ümber käima, nagu oleks tema maalt aga linna wõerufelle tulnud. Seda pidage meeles!”

„Kus ma teda näen?“ küsis opmann mõteldes.

„See tükis peate niisama ootama,“ kostis Karel. „Kõju otsekohe waatama minna, — see ei lähä. Nagu tähendanud, peab kõik võimalikult õrnalt sündima. Et temaga tutwustada, seks peate täna Wanemuise tantsuõhtule minema. Seal on teie tulewane kaasake ja seal võite teda näha saada. — Eina, Hans, muretse selle eest, et neidi õigel ajal Wanemuises!”

Hans, kes selle aja enamiste wagu si pealt kuulanud, muigutas mofke ja tõttas siis minema. Karel ja opmann aga hakkasiwad mõlemad pidule mineku wasta valmistama.

Kui mõlemad oma ette valmistamisi lõpetasivad, andis Kaarel opmannile weel mõnda head õpetust ja käskis teda selle eest hoida, et, kui neiu temale kõneleb, nagu elaks tema päriseste meie maal, seda pealt näha kõik usuks ja midagi selle wasta ei räägiks. Iseäranis käskis Kaarel meeles pidada, et opmann täna õhtu kosima ei hakkaks.

Neg jõudis kätte, mill pidu algas. Kosjakontori asjatoimetaja ja opmann wõtsivad woorimehe ja sõitsivad „Wanemuise“ seltsimajasse. Et inimesi saalis weel wäha oli, tuliwad mõlemad saalist wälja ja läksiwad teisi tuppa lugema. Umbes weerand tunni pärast uueste saali minnes nägiwad nad saalis kaunis rohkesti inimesi koos. Ta neiude hulgas, näe, seal oligi Wanamõisa Wiiu.

Kaarel sammus opmanniga Wiiu juurde ja esiteles opmanni Wiile. Sedamaid algas mahe jutustus. Opmann ei pannud enam muid neiusid sugugi tähele. Temal oliwad filmad üksnes Wiiu jaoks. Ta istus Wiiu kõrwas ehk lõi polkat, Wiit oma rinna nõjale wajutades.

Kui üks wõeras hulga aja pärast Wiit korra tema käest ära riisus ja tantsupõrmandule wiis, ruttas opmann Kaareli juurde, wõttis tema käest finni ja ütles: „Oh see

on tõeste ju taewalik neiu! Nii kena ja armas, lahe ja mahe nagu ingel. Sada, ei tuhat meie maa neidit ei ole tema wasta midagi. Olen ma košjakontorist ikka head lootnud, aga seda poleks ma elades uskunud, et sealt minule nii meele järele neidi saadetakse. Mu süda on sees otsegu ära sulanud. Nagu nõiduse wäega on ta kõik mu meeled wangi wõtnud. Oh seda taewalikkude neidu. Tema on pärl, meie maa neiud paetükid tema kõrwas."

"Aega mööda, aega mööda!" manitses Kaarel. "Ärge veel armastusest kõnelema hakkake; muidu ajate asja nurja!"

"Ei karda," kostis opmann rõõmuga. "Loodan kõwaste, et wõit juba minu! Neidi istub jälle; pean minema!"

"Head õnne!" hüüdis, Kaarel takka järele.

3.

Mädal aega on mööda läinud. Täna on Tartus toredad kihlused. Kes küll õnnelik noorpaar on? Keegi muu kui M. mõisa opmann Hiline ja wanamõisa Wiiu Wifer, kelle õe maja pidu wõeraid wasta wõtab. Jah, opmann Hiline oli õnnelik peigmees.

„Vanemuises“ pruuti nähes tõusis kohe kange armastuse leek tema südamesse põlema. Sh ul oli ta neidi koju saatnud ja teisel päeval Kaareliga seltsis Wiile mõraks läinud, hiljem veel paari korda üksi käinud, kunni ühel päeval aias olles Wiu ette põlveli langes ja tema kätt ning südant enesele palus. Ta Wiulgi nähti opmann õige meelt mööda olevat ja nii lubas ta warsti, mida temalt nõueti. Snnelik opmann ei tahtnud osaks saanud õnne enam oodata, waid kohe kätte saada. Nii määrati, et kohe kihlusi ja paar nädalat hiljem pulmi pidi peetama.

Päew oli käes. Ikka ometi wiibis Hiline veel ses mõttes, nagu oleks tema pruut tõeste Saksa kosjakontorist. Kawal student oskas temale niisugusid arwamisi neiu kohta anda, et opmann neiu kõnet ei uskunud, kui see jutustas, tema omaksed ja sugulased olla need ja need ja elada seal ja seal. Opmann pidas seda kõik filmakirjaks, kelle warju pruut oma kosjakäiku ära katsus warjata. Aga kõigist sellesarnastest tõe mõeriti käändmisest, nagu ta mõtles, ei pidanud peig sugugi lugu; tema ujus nõnda õnnes nagu kala wees ja elas otsegu seitsmendamast taewas.

Kallid road kanti lauale. Kui igamees vähä juba söögi isu täitnud, tõstis peigmees klaasi, tõusis püsti ja pidas pika kõne, kelles ta Saksja maa neidude headust ja ilu, lõbusat meelt ja lahket keelt taewani kiitis, kelle jarnasid omadusi meie maal kufagil leida ei olla. Seda võida tema nimelt oma tähelepanemistest rääkida; temale olla Saksja kosjakontor niisuguse armsa abikaasa muretsenud, kui teist ei maa ega taewa wahel. Sellepärast tulla kosjakontori ja tema neiu-
sid elada lasta.

Klaasid löödi walju naeruga kokku ja lasti kosjakontorisid elada.

Pärast terwise jooki tõusis student Pärj püsti, lõi nuaga waljuste wasta klaasi, et kõik wait jääksiwad ja kõneles siis mahedaste naeratades: „Kõige pealt pean ma õnnelikule peiule südamelikku tänu awaldama, et ta mind elada lasknud. Teie panete minu ütelist, auustatud wõerad, küll wist wäga imeks; sellepärast pean pisut seletust andma. Kosjakontor pole keegi muu kui mina. Ei wõi parata, pean siin iseennast kiitma; aga minap see olin, kes peiule pruudi muretses. Nii on siis terwise jook minule olnud. Ühes tükis pean vähä peiu wasta rääkima. Tema on Saksja maa neidisid liig

palju kiitnud. On ta peale selle veel oma tähelepanemistest kõnelnud, siis peaks ta just meie maa neidised kiitma, kelle seffa ju tema pruudigi peame lugema."

"Mis see tähendab?" küsis peig suuri filmi tehes. "Mina ei saa sest aru. Kas siis minu pruut Saksa maalt ei ole?"

"Ei ole!" kostiswad Pärj ja Italjane nagu ühest suust.

"Kust siis?" päris opmann, kelle imestlemisel enam otja ega määra ei olnud.

"Omalt maalt ja päris Gestlane!" naersiwad mõlemad.

"Ei see ole võimalik!" hüüdis peig.

"Ei meie maal ole nii head, nii armast, nii lõbust, nii hella ja nii kaunist naesterahvast!"

"Usu ehk mitte, aga ja näed seda ise ometi oma filmaga, et on."

Ja nüüd seletati peiule lugu pikemalt ära.

Kui Pärj ja Italjane oma seletusega walmis oliwad, ütles Hiline naeratades: "Oh teie kawalad! Ei ma seda elades poleks arwanud, et minuga niijuguft tükki oleks tehtud. Minu kohus oleks õiguse pärast teie üle wihane olla, aga et teie mind õnnele olete aidanud, ei wõi ma muud kui teid üheses tänada. Ei ma enne seda usku-

nud, et meie maal sõhardusi neiusid oleks. Mis omalt maalt, sest ei pidanud ma lugu, waid üksnes sellest, mis wõeralt maalt. Nüüd näen aga, et kõige kallim warandus kodumaal paigal seisab. Sme küll, et mu filmad enne lahti ei läinud ja ma seda enne ära ei tunnud. Siiski olen mina ses tükis ilma süüta. Kõik herra Pärja tegu. Tema oskas mulle niisugusid õpetusi anda, et ma arwasin, kõik, mis pruut mulle meie maast, oma siitsetest wanematest ja sugulastest kõneleb, on minule filmakirjaks kõneledud. Ehk küll kõik selge oli nagu päike, ei saanud mina siiski aru. Jah hoidku taewas mind ja igauhte muud studentide küüsi sattumast. Nemas teewad kõiksugused tüfid walmis, kelle peale teised uneski ei mõtle. Mina aga wõin õnne kiita, sest minule on see kõik suureks kasuks olnud. — Kosjakontoriks heita, kell muul tuleks seda meelde kui üksnes studendil! Ja tallitab asjad palju paremini ära kui Saksa maa kontor. Sellepärast hüüan weel kord: „Elagu kosjakontor!“

„Elagu noorpaar!“ hüüdis Pärj wasta ja temaga ühes piduliste hulk.

Kõidetud 10.dets.1930.

